

TRADICIJSKA GLAZBA OTOKA BRAČA U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ ODGOJNO-OBRAZOVNOJ PRAKSI

Mihaić, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:905183>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET U SPLITU**

DIPLOMSKI RAD

**TRADICIJSKA GLAZBA OTOKA BRAČA
U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ
ODGOJNO-OBRAZOVNOJ PRAKSI**

PETRA MIHAĆ

SPLIT, 2024.

Filozofski fakultet u Splitu
Diplomski sveučilišni studij
Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje
Skupno muziciranje

TRADICIJSKA GLAZBA OTOKA BRAČA
U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ
ODGOJNO-OBRAZOVNOJ GLAZBI

Mentor: doc. dr. sc. Marijo Krnić

Student: Petra Mihaić

Split, srpanj 2024.

Zahvala

Od srca zahvaljujem svome mentoru doc. dr. sc. Mariju Krniću koji je prepoznao vrijednost očuvanja tradicije od zaborava i iskazao oduševljenje s idejom da očuvamo jednu pjesmu iz moga djetinjstva, a što je odredilo temu diplomskoga rada. Hvala na podršci i pomoći za vođenje na putu pisanja ovoga diplomskoga rada.

Zahvaljujem svim profesorima i kolegicama koji su bili dio moga obrazovanja na Glazbenom modulu Diplomskoga studija za rani i predškolski odgoj i obrazovanje u Splitu. Uživala sam! Trajno mi ostaje usađena spoznaja koliko vrijednost imaju glazbene aktivnosti u radu s predškolskom djecom, koliko mogu obogatiti njihovo djetinjstvo i utjecati na cjelokupni rast i razvoj.

Iskreno hvala mojoj obitelji: suprugu Zoranu i djeci Mandaleni, Duji i Frani jer nije lako imati suprugu i mamu – studenticu. Ovaj uspjeh nije samo moj – ovo je naš zajednički uspjeh! Dopustili ste mi da slijedim svoje srce, da nastavim školovanje i uspješno ga završim. Bili ste moja podrška i moja snaga. Hvala vam! Volim vas!

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Pojmovno određenje kulture, multikulturizma i interkulturizma.....	3
2.1 Pojam kulture.....	3
2.2 Odnos multikulturizma i interkulturizma	3
2.3 Interkulturalna kompetentnost.....	6
2.4 Interkulturalna osjetljivost.....	9
3. Interkulturalni pristup odgoju i obrazovanju	10
3.1 Interkulturalni pristup u ustanovama ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja	13
3.2 Uloga odgojitelja u interkulturalnom pristupu odgoju i obrazovanju u ustanovama ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja	15
3.3 Interkulturalni pristup glazbenim aktivnostima u radu s djecom ranoga i predškolskoga uzrasta.....	17
4. Tradicijska glazba otoka Brača	19
4.1. Tradicijski napjevi otoka Brača	19
4.1.1. Uspavanke	20
4.1.2 Svatovske pjesme.....	21
4.1.3 Pripovjedne pjesme	21
4.2. Tradicijski plesovi otoka Brača	28
4.3. Tradicionalni glazbeni instrumenti otoka Brača.....	31
5. Tradicijska glazba otoka Brača u ranoj i predškolskoj odgojno-obrazovnoj praksi	34
5.1. Projekt „Tradicijska moga mjesta“	34
6. Implementacija pjesme „Sretno bilo novo ljeto“ u odgojno-obrazovnu praksu s djecom rane i predškolske dobi.....	40
7. Zaključak.....	42
8. Literatura.....	44
Prilozi	48
Sažetak	49
Summary	50

1. Uvod

Svjedoci smo brojnih, ubrzanih, društvenih promjena među kojima dominira globalizacija, jačanje svjetskoga tržišta i konkurencije zbog kojih dolazi do velikih migracija stanovništva. Do velikih migracija stanovništva dolazi i zbog etničkih sukoba i nasilja koja su u neprekidnom porastu. Svijet time postaje „globalno selo“ (Sablić, 2011, 125) te se uloga svakoga pojedinca mijenja na svim razinama, a posebno kao pripadnika nekoga društva i u smislu vlastitoga razvoja za odgovoran i aktivan suživot.

Kako bismo znali odgovoriti na izazove koje nam donose sve promjene u suvremenom društvu, ključno je u odgojno-obrazovnoj praksi stavljati naglasak na interkulturno obrazovanje. Interkulturno obrazovanje bi, za razliku od ranijih razdoblja kada je obrazovanje bilo usmjereno samo na pripadnike dominantnih etničkih skupina, trebalo obuhvaćati sve pojedince nekoga društva, podizati svijest o prihvaćanju različitosti i razvijati pozitivne stavove prema onima koji su drugačiji od nas. Ujedno bi djeci i mladima trebalo omogućiti razvijanje onih znanja, vještina i stavova koja će ih pripremiti da budu aktivni i odgovorni pripadnici društva u kojem žive. Posljednjih godina (više nego ikad ranije), baveći se odgojno-obrazovnom praksom, nailazimo na pojmove multikulturizam, interkulturizam, interkulturno obrazovanje. Definicije navedenih pojmova te promišljanja na temelju dostupnih istraživanja u ovom području navedeni su u prvom dijelu ovoga diplomskoga rada kako bismo bolje razumjeli pojmove: multikulturizam, interkulturizam, interkulturno obrazovanje i interkulturene kompetencije.

Pišući o interkulturnom pristupu u ustanovama ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja u drugom dijelu ovoga diplomskoga rada, ističe se potreba stvaranja tolerantnoga okruženja u kojem se prihvaćaju različitosti pripadnika drugih kultura. Predškolska ustanova je prva stepenica odgojno-obrazovnoga sustava i prva izvanobiteljska institucija u kojoj dolazi do susreta pripadnika različitih kultura. Zbog toga bi suvremeno strukturirani vrtićki kurikulumi trebali sadržavati obrasce interkulturnih odnosa koji bi bili usmjereni na razvijanje interkulturnih kompetencija djeteta kako bi ga se pripremilo za aktivan suživot u multikulturnom društvu. Važno je, pritom, kod djece razvijati znanja i vještine kojima će očuvati vlastiti identitet i kulturno naslijeđe, ali u isto vrijeme prihvaćati identitet i kulturno naslijeđe pripadnika drugih kultura. U tom kontekstu, potrebno je istaknuti ulogu odgojitelja koji bi trebali biti spremni na promjene i primjenjivati načela interkulturnoga pristupa odgoju i obrazovanju te neprekidno raditi na usavršavanju vlastitih interkulturnih kompetencija.

U trećem dijelu glazba je opisana kao idealno sredstvo kojim se potiče razvoj interkulturalnih kompetencija. Od najranije dobi djecu je potrebno upoznavati s tradicijskom glazbom vlastite kulture, ali i s glazbenom umjetnošću, njima nepoznatih kultura. Na taj način dijete razvija vlastiti identitet, ali se uči i toleriranju različitosti. Interkulturalno glazbeno obrazovanje postaje „imperativom suvremene glazbene pedagogije“ (Dobrota 2021, 125).

Tradicijaska glazba otoka Braća opisuje se u četvrtom dijelu ovoga diplomskoga rada u kojem su prikazani tradicionalni napjevi, pjesme, plesovi i instrumenti koji čine bogatu baštinu otoka Braća. Opisano je i nekoliko različitih običaja naših predaka koji su stvarali, njegovali i usmenom predajom prenosili to neprocjenjivo bogatstvo mlađim naraštajima.

Pisanjem ovoga diplomskoga rada ispunila se moja velika želja, a ta je da se jedna stara pjesma spasi od zaborava. To je pjesma koju je, usmenom predajom, jedna baka prenijela svojim kćerima, a zatim i unukama. U završnom dijelu ovoga diplomskoga rada nalazi se tekst pjesme te je opisan način na koji smo tu pjesmu implementirali u odgojno-obrazovni rad s djecom predškolske dobi u Dječjem vrtiću Pučišća.

2. Pojmovno određenje kulture, multikulturizma i interkulturizma

2.1 Pojam kulture

Svako ljudsko društvo, svaka najmanja ljudska zajednica, od drevnih vremena sve do modernoga doba, ima svoju vlastitu kulturu. Ne postoji ljudsko društvo bez kulture, no određenom društvu može pripadati bezbroj posebnih kultura. Kultura (lat. cultura) predstavlja vrlo složen pojam kojega nije lako objasniti. Definiira se na različite načine kroz različita razdoblja i prema različitim autorima. Prema Hrvatskom enciklopedijskom rječniku (2003, prema Topić, 2010, 408) kultura je „ukupnost duhovne, moralne, društvene i proizvodne djelatnosti jednog društva“. Haralambos (1980, prema Hercigonja, 2017) ističe kako kultura označava način na koji pripadnici nekoga društva žive, a obuhvaća sve običaje, vrijednosti, ideje i navike koje njeguju i prenose s koljena na koljeno kroz dugi niz generacija. Ona predstavlja identitet pojedine zajednice koja živi na određenom području.

Svaki pojedinac kroz kulturu izgrađuje i razvija osobni identitet, a kroz nju se i identificira s društvom kojem pripada (Mrnjauš, 2013). Ninčević (2009, 61) iznosi nekoliko definicija kulture među kojima pronalazimo onu Kroebera i Kluckhohna koju su sastavili proučavajući 164 različite definicije kulture: „Kulturu sačinjavaju eksplicitni i implicitni obrasci ponašanja, i u vezi ponašanja obrasci stečeni i preneseni s pomoću simbola, koji sačinjavaju distinktivna postignuća ljudskih skupina, uključujući njihova utjelovljenja u artefaktima; bitna jezgra kulture sastoji se od tradicionalnih (tj. povijesno izvedenih i odabranih) ideja i posebno njima pripadajućih vrijednosti; kulturni sustavi mogu se s jedne strane smatrati proizvodom djelovanja, a s druge uvjetujućim elementom budućega djelovanja“. Mrnjauš (2013, 309) citira prvu definiciju pojma kulture britanskoga antropologa sir Edwarda Burnett Tylora iz 1871. g. kao „složenu cjelinu koja uključuje znanje, uvjerenja, umjetnost, zakon, ćudoređe, običaj i svaku drugu sposobnost i navike koje stječe čovjek kao član društvene zajednice.

2.2 Odnos multikulturizma i interkulturizma

Živimo u svijetu u kojemu smo svjedoci intenzivnih migracijskih procesa što uvelike ima utjecaj na naše živote kao pojedinaca, ali i kao pripadnika određene zajednice. Susrećemo se s novim kulturama koje su obilježene svojim etničkim, vjerskim i jezičnim identitetom. Dolazi

do pojave multikulturalnosti na sve većem broju teritorija. Ubrzani tehnološki razvoj današnje generacije omogućuje upoznavanje različitih kultura na globalnoj razini, ne samo na jednom već na različitim teritorijima svijeta (Mrnjaus, 2013).

Multikulturalnost opisuje činjenicu „postojanja više kultura i oblika kulturnog života u jednoj sredini, zemlji ili državi“, a pod pojmom bliskoznačnice multikulturalizam se podrazumijeva određeni pristup ili ideja, a obuhvaća nastojanje da se prihvate, potvrde i priznaju različitosti određenih društvenih skupina na određenom području kako bi se ostvarila jednakost svih društvenih skupina. Isto tako, interkulturalnost se odnosi samo na „pojavu povezanosti različitih kultura na određenom prostoru“ dok pojam interkulturalizam podrazumijeva međusobno prožimanje kultura, stvaranje komunikacije i zajedničko sudjelovanje pripadnika različitih kultura u stvaranju novih kulturnih vrijednosti (Topić, 2010, 409).

Pojam multikulturalizam označava „istovremeno postojanje više različitih kultura“ (Ninčević, 2009, 60) što zaključujemo iz prefiksa „multi“ (lat. multum) a ima značenje: više ili mnogo (Anić, Klaić i Domović, 1998). Predstavlja jednakopravnost za sve kulture, iako se u današnjem svijetu identitet pojedinih kultura ubrzano mijenja kao posljedica globalizacije. Ninčević (2009) multikulturalizam objašnjava kao djelovanje ili suživot različitih kultura na jednom mjestu, u nekoj regiji ili unutar jedne zemlje te ističe kako je multikulturalizam iznimno važan u današnjem svijetu zbog ogromnih migracija, a time i posljedičnih interakcija ljudi različitih pripadnosti i kultura. S njime se slaže i Topić (2010) koja pojam multikulturalizam također tumači kao „suživot“ različitih kultura koje žive na istom prostoru a svaka je od tih kultura obilježena vlastitim jezičnim, religijskim, političkim, nacionalnim i drugim vrijednostima i različitostima. Hercigonja (2017) multikulturalizam vidi kao osvješćivanje pojedinca, pripadnika jedne kulture o postojanju drugih kultura na području kojem živi, o njihovom identitetu, vrijednostima i ostalim obilježjima.

No, taj proces nužno ne uključuje i prihvaćanje pripadnika druge kulture niti bilo kakvu interakciju s njima. Upravo ta šarolikost koja obilježava multikulturalizam predstavlja i određenu opasnost, izazov u suživotu različitih kultura (Mrnjaus, 2013). Multikulturalizam bi, u svojoj biti, trebao obuhvaćati dogovorena pravila za suživot u multikulturalnoj zajednici, a da svaki pojedinac ipak razvija svoj izvorni identitet i ostane vjieran svojim korijenima, vrijednostima kulture kojoj pripada npr. zajednički službeni jezik uz poštivanje jezika karakterističnoga za određenu kulturu (Hercigonja, 2017).

Nerijetko se pojmovi multikulturizam i interkultuirizam koriste kao sinonimi, no zapravo je riječ o dva različita pojma. Dok pojam multikulturizam predstavlja „pluralizam različitih kultura i kulturoloških aspekata“ (Hercigonja, 2017, 107) interkultuirizam ide korak dalje i podrazumijeva stvaranje odnosa s pripadnicima drugih kultura, a ne samo svjesnost o njihovom postojanju, obuhvaća interakciju s drugim kulturama, aktivnu komunikaciju i stvaranje dijaloga. Nije dovoljno samo poznavati druge kulture, potrebno je s pripadnicima drugih kultura razvijati komunikaciju, uvažavati ih i poštivati. Poštivanjem tuđih kultura obogaćujemo vlastitu (Hercigonja, 2017). Piršl (2011) ističe kako pojam interkultuirizma obuhvaća neprekidno učenje o drugim kulturama, njihovim obilježjima i običajima. Cilj interkultuirizma je kvalitetan suživot različitih kultura na nekome području, poštivanje i uvažavanje pripadnika druge kulture, sposobnost življenja različitosti.

Koncept interkultuirizma oblikovalo je Vijeće Europe sedamdesetih godina 20. stoljeća, kao odgovor na velike migracije na europskom tlu, susret mnogih različitih kultura, ubrzani razvoj komunikacijskih tehnologija (Hrvatić, 2007). Topić (2010) smatra kako je interkultuirizam važno obrazovno, ali i političko pitanje zbog čega ga je Vijeće Europe definiralo kao proces „otvorene razmjene gledišta između pojedinaca, skupina s različitim etničkim, kulturnim, vjerskim i jezičnim pozadinama i naslijeđem na temelju uzajamnoga razumijevanja i uvažavanja“ (Topić, 2010, 409) u Bijeloj knjizi o interkultuirnom dijalogu iz 2008. godine. Takvi odnosi imaju za cilj poštivanje ljudskih prava i demokraciju.

Življenje i prihvaćanje različitosti sastavni je dio suvremenoga društva ukoliko pripadnici različitih kultura žele razvijati kvalitetnu međusobnu interakciju ističu Bedeković i Zrilić (2014). Također govore kako se odnosi između kultura u okviru neke države ne određuju samo formalno-pravnim odnosima, nego uključuju i odnose na svim društvenim i ostalim područjima života koji uključuju religiju, kulturu, umjetnička, znanstvena, politička i gospodarska obilježja. Ninčević (2013) o interkultuirizmu govori kao o ravnopravnom odnosu u kojemu su svi jednaki, procesu u kojemu se jednako daje i prima i svi su jednako važni i jednako aktivni. U odnosu na dominantnu kulturu na nekom određenom području, manjinska bi kultura trebala biti jednako važna jer upravo principi interkultuirnosti govore kako je potrebno osigurati jednake mogućnosti za pripadnike svih kultura (Mrnjauš, 2013).

Topić (2010) objašnjava kako je važno obilježje razlikovanja multikultuirizma od interkultuirizma u prepoznavanju odnosa subjekata i smatra kako je interkultuirizam jedno od temeljnih obilježja moderne kulture nastao kao posljedica nastojanja da se među kulturama

ustanovi dijalog, a izbjegne asimilacija kulturnih obilježja. Također smatra kako nije dovoljno samo poznavanje pripadnika drugih kultura već je potrebno stvarati odnos, kreativno komunicirati, prihvaćati i razumjeti različitosti s krajnjim ciljem općega društvenoga napretka. Hrvatić (2007) interkulturu definira kao proces koji je različit po sadržaju, ali ravnopravan u odnosima: nema aktivnih i pasivnih i manje ili više važnih pojedinaca, nema jednostavnoga davanja i primanja već se pojedinci različitoga kulturnoga podrijetla međusobno približavaju kroz aktivnu interakciju.

2.3 Interkulturalna kompetentnost

Da bismo mogli živjeti interkulturalnost u multikulturalnom svijetu potreban je neprekidan rad na razvoju interkulturalnih kompetencija. Kao i svaka druga kompetencija i ova podrazumijeva posjedovanje određenih znanja, stavova i vještina. Tako Piršl i sur. (2009, prema Bedeković i Šimić, 2018) interkulturalnu kompetenciju definiraju kao sposobnost da se u određenim interkulturalnim situacijama razmišlja i djeluje na interkulturalno prikladan način koji se temelji na određenim stavovima, interkulturalnom znanju i vještinama. Konstantno nastojanje razumijevanja odnosa među kulturama predstavlja interkulturalnu kompetenciju, smatra Mandarić Vukušić (2014) pri čemu svakako pomaže proučavanje i shvaćanje određenih vjerovanja i ponašanja pripadnika određenih kulturnih skupina koje se razlikuju od dominantne kulture po svojoj religiji, etničnosti, mentalnim i tjelesnim sposobnostima, spolnoj i rodnoj orijentaciji i sl.

Cilj neprekidnoga razvijanja interkulturalnih kompetencija dolazi iz potrebe razumijevanja, shvaćanja i prihvaćanja različitosti i u tom smislu konstruktivnoga djelovanja među različitim kulturama unutar određenoga društva. Dobrota i Vukić (2021) interkulturalnu kompetenciju tumače kao sposobnost pojedinca da ostvari komunikacijske ciljeve koristeći prikladne komunikacijske metode posredovanja među pripadnicima različitih kultura u određenim sredinama u kojima prebivaju. One navode tri dimenzije interkulturalne kompetencije koje obuhvaćaju:

1. *interkulturalnu svijest* koja se odnosi na kognitivni proces kojim se stječu znanja o vlastitoj kulturi, ali i o ostalim kulturama o kojima želimo učiti;

2. *interkulturnu osjetljivost* koja predstavlja osjetilni proces kojim pojedinac razlikuje, procjenjuje i poštuje osjećaje i ponašanja ljudi, pripadnika drugačijega kulturnoga podrijetla;
3. *interkulturnu efikasnost* pod kojom podrazumijevamo sposobnost uspješnoga komuniciranja u interkulturnim interakcijama.

S njima se slažu Bedeković i Šimić (2018) koje također govore o tri dimenzije interkulturene kompetencije:

1. *kognitivnoj dimenziji* koja obuhvaća potrebna znanja o određenim društvima i njihovim kulturama;
2. *afektivnoj dimenziji* koja predstavlja interkulturene stavove i pod kojom podrazumijevaju otvorenost prema kulturnim vrijednostima pripadnika drugih kultura pri čemu je važna odsutnost predrasuda u kontaktu s pripadnicima drugih kultura;
3. *ponašajnoj dimenziji* koja pretpostavlja posjedovanje sposobnosti interpretacije značenja određenih obilježja drugih kultura i uspoređivanje s vlastitom kulturom pri čemu je potrebno uključivanje kritičke kulturne svjesnosti.

Piršl (2011) ističe kako je američka istraživačica Kim dala veliki doprinos istraživanju interkulturene kompetencije koja je opisuje (kao i prije navedene autorice) kao sposobnost kroz tri područja: kognitivno, afektivno i ponašajno, ali naglašava kako pojedinac treba razvijati sposobnost prilagodbe kroz mijenjanje već stečenih kulturnih ponašanja i usvajati nove koji će mu pomoći u upravljanju dinamičnim odnosima unutar različitih kulturnih skupina. Byram (1997, prema Topić, 2010) interkulturnu kompetenciju također definira kao sposobnost prihvaćanja interkulturenih stavova, znanja i vještina koja za cilj ima bolje razumijevanje i poštivanje pripadnika drugih kultura.

Da bismo mogli govoriti o interkultureno kompetentnoj osobi, Topić (2010) smatra da bi takva osoba trebala posjedovati znanja o vlastitoj kulturi, ali i o ostalim kulturama, razvijene vještine poput sposobnosti da se uspješno djeluje unutar tih stečenih znanja te da se shvaćaju i prihvaćaju uvjerenja, stavovi i očekivanja pripadnika drugih kultura, a stavovi koje bi interkultureno kompetentna osoba trebala imati su otvorenost i radoznalost prema obilježjima drugih kultura, izbjegavanje stvaranja predrasuda, spremnost na poštovanje kulturnih vrijednosti drugih kultura. Horvatić i Piršl (2007, prema Topić, 2010) također zaključuju da interkulturalna kompetencija ima tri dimenzije: kognitivnu, emocionalnu i komunikacijsku. Interkultureno kompetentnom osobom Bedeković i Šimić (2018) smatraju onu osobu koja

poznaje obilježja vlastite kulture, ali i kulture drugih, koja posjeduje sposobnost interkulturalnoga komuniciranja i posredovanja među pripadnicima različitih kultura, ali kritičko i analitičko razumijevanja, kako vlastite, tako i kulture drugih.

Mandarić Vukušić (2014) ističe kako se u Nacionalnom okvirnom kurikulumu (MZOS, 2010) među temeljne vrijednosti ubraja važnost poštivanja ljudskih prava i prava djece te se naglašava pojam interkulturalizma kao nastojanje da se smanji neravnopravnost među pripadnicima različitih kultura. Nadalje, autorica smatra kako se razvijanje interkulturalnih kompetencija odvija kroz osnovne ciljeve obrazovnoga sustava koji obuhvaćaju:

- sustavno podučavanje učenika prema njihovim sklonostima i sposobnostima, a koji obuhvaćaju intelektualni, tjelesni, estetski, društveni, moralni i duhovni razvoj;
- razvijanje nacionalnoga identiteta i poticanje učenika na potrebu očuvanja materijalne i nematerijalne kulturalne baštine Republike Hrvatske;
- razvijanje svijesti o važnosti očuvanja hrvatskoga jezika kao važnom obilježju hrvatskoga identiteta i njegovanje hrvatskoga standardnoga jezika na svim razinama obrazovanja;
- odgoj i obrazovanje učenika za odgovorno i aktivno življenje u multikulturalnom društvu, poštivanje ljudskih prava i prava i obveza djece, poštivanje različitosti i življenje s općim kulturalnim i životnim vrijednostima;
- osiguravanje uvjeta učenicima da stječu opće i strukovne kompetencije, da se osposobljavaju za rad u suvremenom svijetu prema promjenjivim zahtjevima gospodarstva i brzomijenjajućih informacijsko-komunikacijskih tehnologija i znanstvenih dostignuća;
- razvoj samopouzdanja, samostalnosti, kreativnosti i odgovornosti učenika;
- osvješćivanje učenika za važnost cjeloživotnoga učenja.

Među navedene kategorija interkulturalne kompetencije ponekad se ubraja i refleksivno razmišljanje. Piršl (2011, 56) citira Imahorija i Lanigana (1989) koji smatraju da je za interkulturalnu kompetenciju potrebna određena razina upoznavanja (znanja, vještina i motivacije) pojedinca tijekom interakcije, a nije važno radi li se o pripadniku kulturalno drugačijega podrijetla ili pripadniku dominantne kulture. I „domaćin“ i „stranac“ imaju neka znanja o kulturali onoga drugoga, određena uvjerenja i iskustva karakteristična za svakoga od njih i na taj način njihova interakcija ovisi, između ostaloga, i o razini da jedni drugima „čitaju misli“ što predstavlja refleksivno razmišljanje. Oni navode „sposobnost učinkovite interakcije“

kao bitan element interkulturene kompetencije, a podrazumijeva „komunikacijske sposobnosti, fleksibilni identitet i kulturno razumijevanje“.

Piršl (2014) zaključuje da je interkulturno kompetentna osoba ona osoba koja aktivno i odgovorno sudjeluje u interakciji u određenim situacijama s pripadnicima različitih kultura kako bi došlo do izgradnje ključnih promjena, smanjenju nerazumijevanja i napetosti, a poboljšanju tolerancije i solidarnosti. Nije dovoljno samo željeti poboljšati odnose te shvaćati i poštovati kulturne razlike. Rad na interkulturnim kompetencijama predstavlja cjeloživotni proces u kojem pojedinac neprekidno nadograđuje svoja znanja, vještine i stavove.

2.4 Interkulturna osjetljivost

Da bi za neku osobu mogli reći da je interkulturno kompetentna, potrebno je razvijati njezinu interkulturnu osjetljivost koja predstavlja sposobnost da se prema pojedincima drugačijega kulturnoga podrijetla pokaže „osjećajuća“ interakcija, sposobnost prepoznavanja, priznavanja i poštivanja kulturnih razlika. Što je veća interkulturna osjetljivost to je i složenija percepcija kulturnih razlika, tumače Bedeković i Šimić (Piršl i sur. 2009. prema Bedeković i Šimić 2018). Interkulturna osjetljivost se odnosi na afektivni aspekt interkulturene kompetencije, a obuhvaća sposobnost i želju pojedinca da prepoznaje, procjenjuje i uvažava osjećaje, ponašanja i običaje pojedinaca iz različitih kulturnih sredina (Dobrota i Vukić, 2020). Drandić (2013) također ističe kako se interkulturna kompetencija usko povezuje s interkulturnom osjetljivošću i komunikacijom. Podrazumijeva stvaranje pozitivnih emocija prema pojedincima iz drugih kultura, prepoznavanje, razumijevanje i poštivanje različitih oblika ponašanja u različitim kulturama te promicanje učinkovitoga i prikladnoga ponašanja u interkulturnoj komunikaciji (Adler 2001, 66 prema Drandić 2013). Navodi kako interkulturno osjetljivoga pojedinca opisuje pet osobnih karakteristika koje mu omogućavaju interkulturnu komunikaciju, a to su: kulturna osjetljivost, otvorenost, razumijevanje, kritičko i potpuno razmišljanje te fleksibilnost u razmišljanju i djelovanju. Ninčević (2009) interkulturnu osjetljivost definira kao sposobnost razlučivanja različitih pogleda na svijet, a to nam pomaže da prihvaćamo vlastite kulturne vrijednosti i kulturne vrijednosti onih koji su drugačiji od nas.

3. Interkulturalni pristup odgoju i obrazovanju

U novije vrijeme, baveći se odgojno–obrazovnom djelatnošću, često nailazimo na pojmove multikulturizam, interkulturizam, interkulturalno obrazovanje, interkulturalne kompetencije i sl. (Topić, 2010). Vijeće Europe i druge europske institucije se, kroz svoj rad, zalažu za interkulturalni pristup odgoju i obrazovanju unatoč činjenici da je on nedovoljno zaživio u praksi. Razlog tome može se pronaći u nedovoljnoj istraženosti načina kojim bi se takvi sadržaji implementirali u kurikulume ili se provodili u praksi. Sablić (2011) ističe kako je rad na ujedinjenju različitosti i pozitivan stav prema osobama koji su drugačiji od nas jedan od najvećih izazova i zadataka moderne pedagogije. Smatra kako se interkulturalnim obrazovanjem omogućava kvalitetno obrazovanje za svih, a ujedno se poštuje i kulturalni identitet svakoga učenika. Sva znanja, vještine i stavovi koje učenici razvijaju kroz interkulturalno obrazovanje navode ih da postanu odgovorni i aktivni građani.

Piršl (2011) smatra kako interkulturalni pristup odgoju i obrazovanju prvenstveno znači rad na sebi, vlastitom obrazovanju i neprekidnom radu na razvoju tolerancije i prihvaćanja različitosti. U centru interkulturalnoga odgoja i obrazovanja je čovjek, kao ljudsko biće sa svim svojim osobinama, vrijednostima, navikama, svojom prošlošću, podrijetlom i iskustvom, kojega se treba uvažavati i poštovati. S njim se slaže i Topić (2010) tumačeći kako interkulturalno obrazovanje u svoje središte proučavanja treba staviti „vrijednost osobe“, na prvom mjestu bolje upoznati sebe, zatim sve druge otkrivajući sličnosti i razlike. Nakon toga se može raditi na razvijanju suradnje, obogaćivanju kulture, ostvarivanju zajedničkih ciljeva.

Premda Piršl (2011) govori o pojedincu kao centru djelovanja interkulturalnoga odgoja, ne zanemaruje ulogu društva i države koja bi trebala promicati vrijednosti interkulturalnoga odgoja i obrazovanja i zalagati se za miran suživot, razvoj odnosa u kojima će vladati obostrano povjerenje, kvalitetna komunikacija, mirno rješavanje sukoba i sl. Ono što interkulturalni odgoj ne bi trebao zastupati i svakako ne bi trebao biti je rezerviranost samo za manjinske skupine već se cijelo društvo treba uroniti u vrijednosti koje interkulturalni odgoj nosi (Piršl, 2011).

Mrnjaus (2013) ističe kako se interkulturalno obrazovanje u Europskoj uniji definira kao pristup koji se, u svojoj teorijskoj i praktičnoj osnovi, temelji na razvoju interakcije između djece različitoga kulturalnoga podrijetla i stjecanju znanja o različitim kulturalnim tradicijama koje su prisutne u školama i društvu kojem pripadaju. Poticanje dijaloga i smisleni susreti utječu na

međusobno razumijevanje i smanjenje predrasuda i rasizma u svakodnevnom životu, a ujedno obogaćuje društveni i intelektualni život.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske u prijedlogu Nacionalnoga okvirnoga kurikulumu iz 2008. godine nije naveo interkultuirizam kao vrijednost ili cilj odgojno-obrazovnoga rada. Ipak, u konačnom Nacionalnom okvirnom kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje navodi ga kao jedno od načela koje opisuje „razumijevanje i prihvaćanje kulturnih razlika kako bi se smanjili neravnopravnost i predrasude prema pripadnicima drugih kultura“(NOKK, 2011, 26).

Hrvatić (2007, 243-244) navodi kako su „osamdesetih godina prošloga stoljeća formulirana opća načela interkulturnoga obrazovanja:

- utemeljenost na ravnopravnom prihvaćanju različitosti pojedinaca i skupina;
- prihvaćanje kulturnih, jezičnih i ostalih različitosti kao izvora učenja i obogaćivanja nastavnoga procesa;
- izbjegavanje etnocentrizma;
- zajamčivanje jednakih mogućnosti za sve učenike i suprotstavljanje svim oblicima diskriminacije, rasizma, ksenofobije i dr.
- razvijanje interkulturnoga obrazovanja kao procesa uzajamnosti, suradnje, jednakosti, obogaćivanja i stvaranja zajedničkih vrijednosti.“

Bedeković i Zrilić (2014) ističu potrebu ustroja kvalitetnoga odgojno-obrazovnoga sustava zbog činjenice da su u današnje vrijeme obrazovne institucije postale stjecišta različitih kultura, religija, svjetonazora i jezika. U tom je smislu važno da odgojno-obrazovna praksa zastupa metode rada putem kojih će se načela interkulturnoga obrazovanja provoditi u djela. Trebalo bi staviti naglasak na sadržaje i programe kojima bi se razbijale predrasude i stigmatizacija pojedinaca, a manje inzistirati samo na stjecanju znanja. Krajnji cilj takvoga obrazovnoga sustava bi bio razvoj pojedinca koji priznaje vlastiti identitet i kulturno nasljeđe, ali istovremeno uvažava i prihvaća identitet drugih, razvoj pojedinca koji će biti spreman suočiti se s izazovima suživota europskoga društva u multikulturalnoj Europi. Prema tome, škole bi „trebale biti mjesta razmjene i poštivanja različitosti“ (Bedeković i Zrilić, 2014, 119) u kojima će učenici naučiti prihvaćati različitost kao priliku za vlastiti razvoj, učenje i „međusobno bogaćenje“ (Banks, 1988 prema Dobrota 2009). O interkulturnom obrazovanju govori kao o imperativu u suvremenom svijetu i navodi tri dimenzije interkulturnoga obrazovanja:

1. multikulturalni sadržaji moraju biti uključeni i autentično prikazivani;
2. posebna se pažnja mora usmjeriti na kulturne perspektive, predrasude i stereotipe;
3. učenje i podučavanje mora biti jednako za svu djecu različitoga kulturnoga porijekla.

Hrvatić (2007) ističe da interkulturalni pristup odgoju i obrazovanju treba biti uređen prema načelima:

- a) *kulturnoga pluralizma*, što znači da obuhvaća međusobno razumijevanje, toleranciju i dijalog;
- b) *univerzalizma*, pod kojima podrazumijevamo postojanje zajedničkih interesa, uvjerenja i običaja;
- c) *socijalnoga dijaloga* koji obuhvaća kulturnu posebnost i zajedničke poveznice.

Osnovna polazišta ovakvom pristupu interkulturalnom odgoju i obrazovanju postavio je francuski sociolingvist L. Porcher. Drandić (2013) ističe kako je najvažniji cilj interkulturalnoga obrazovanja pružiti mladima ona znanja, stavove i vještine koji će ih pripremiti za skladno funkcioniranje u društvu koje se sastoji od različitih kultura. Naglasak treba staviti na razvijanje interkulturalne osjetljivosti kako bi se mogli osjećati prihvaćeno i sigurno u suživotu s pripadnicima ostalih kultura. Ipak, u svemu tome, nije poželjno da se odmaknu od vlastita kulturnoga i etničkoga porijekla. Bedeković i Šimić (2018) se slažu kako je osnovni cilj interkulturalnoga pristupa odgoju i obrazovanju osnaživanje učenika, pripadnika svih kultura, za upoznavanje različitih kulturnih obilježja, razvijanje kritičkoga mišljenja te poticanje na suradnju i otvoreni dijalog.

Drandić (2013) zaključuje kako je angažman svih sudionika odgojno-obrazovnoga procesa nužan za interkulturalno obrazovanje u multikulturalnom društvu posebno na promicanju ljudskih prava, ukidanju diskriminacije i predrasuda. Da se odgoj i obrazovanje za interkulturalnost može i treba promatrati kao stil života, naglašava Mrnajus (2013). Sablić (2011) ističe kako je interkulturalno obrazovanje odgovor na brojne izazove koje sa sobom nosi globalizacija i suvremeno društvo, ono je sredstvo kojim se mogu prepoznati rizici koji se nalaze u multikulturalnom društvu te predstavlja novi pristup odgoju i obrazovanju u kojem svi sudionici tragaju za zajedničkim jezikom.

3.1 Interkulturalni pristup u ustanovama ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja

Već na prvoj stepenici odgojno-obrazovnog sustava, u ustanovama ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja, dolazi do susreta pripadnika različitih kultura, religija, jezika, svjetonazora. Na toj je razini potrebno kod djece početi razvijati pozitivne stavove prema pripadnicima drugih kultura koji predstavljaju prve obrasce interkulturalnih odnosa. U ustanovama ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja potrebno je stvarati okruženje u kojem vlada tolerancija, poštovanje, otvorena komunikacija i suradnja među pripadnicima različitih kultura jer se interkulturalne vrijednosti usvajaju od najranije dobi (Topić, 2010).

Poznata je činjenica da je djetinjstvo izuzetno važno razdoblje za stjecanje početnih socijalnih, emocionalnih i ostalih vještina pri čemu ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje imaju važnu ulogu u razvijanju prve izvanobiteljske socijalizacije i učenje ponašanja s društveno prihvaćenim vrijednostima i normama. Suvremeno strukturirani vrtićki kurikulumi bi trebali sadržavati i obrasce interkulturalnih odnosa kako bi se prilagođenim sadržajima, programima i određenim metodama rada usmjeravali na razvijanje kompetencija djeteta za budući suživot u multikulturalnom društvu. Pritom je potrebno kod djece razvijati znanja i vještine kojima će očuvati vlastiti identitet i kulturno naslijeđe te u isto vrijeme prihvaćati identitet i kulturno naslijeđe pripadnika drugih kultura (Bedeković i Šimić, 2018). Mandarić Vukušić (2014) naglašava kako bi ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje trebale osiguravati demokratsko ozračje da bi djeca mogla stjecati znanja i vještine u interkulturalnim odnosima, a koje je ujedno i preduvjet poštivanja temeljnih ljudskih prava i prava djeteta.

U Republici Hrvatskoj, Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (MZOS, 2014) određuje ciljeve, vrijednosti i načela ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja. Temeljne vrijednosti Nacionalnoga kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje promoviraju, između ostaloga, „razvoj djeteta za čuvanje i razvijanje nacionalne, duhovne, materijalne i prirodne baštine Republike Hrvatske, za europski suživot te za stvaranje društva znanja i vrijednosti koje će omogućiti napredak i održivi razvoj“ (MZOS, 2014, 20). Navedeni dokument definira vrijednosti humanizma, tolerancije i identiteta u odgoju i obrazovanju za koje navodi da su važne za suživot s drugim kulturama u određenom životnom kontekstu. Poštujući navedene vrijednosti nastojimo razvijati senzibilitet djece za potrebe i prihvaćanje drugih i drugačijih, važnost međusobnoga povezivanja s pripadnicima drugačijega socijalnoga

statusa, nacionalnih, rasnih, etničkih, vjerskih razlika s ciljem podizanja kvalitete života cjelokupne zajednice.

„Afirmacija humanizma i tolerancije podrazumijeva oblikovanje odgojno-obrazovnog pristupa temeljenog na suosjećanju, prihvaćanju i međusobnom pružanju potpore, kao i osposobljavanju djeteta za razumijevanja svojih prava, obveza i odgovornosti te prava, obveza i odgovornosti drugih“ (MZOS 2014, 20).

Višnjić-Jevtić i sur. (2021) ističu kako, unatoč činjenici da se određenim međunarodnim i nacionalnim dokumentima garantira pravo na očuvanje osobnoga i etničkoga identiteta, mnogi pripadnici kulturno različitih zajednica nailaze na probleme. Takav se obrazac ponašanja primjećuje i u institucionalnom odgoju i obrazovanju pa oni često nailaze na probleme kao što su vršnjačko nasilje, problemi s mentalnim zdravljem ili psihosocijalni problemi, manje sudjelovanje u interakcijama s vršnjacima i suočavanje s drugim čimbenicima socijalne isključenosti. Zbog toga je važno, već na razini ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje implementirati interkulturalne vrijednosti i djecu podučavati kako uvažiti i razumjeti vlastiti kulturni identitet, ali i prihvaćati kulturni identitet drugačijih s naglaskom da su sve kulture jednako vrijedne i važne. Takvim metodama rada kod djece razvijamo samopouzdanje te socijalne i emocionalne vještine. Iako zvuči gotovo nemoguće, istraživanja su pokazala da već trogodišnjaci mogu imati „isključujuće i neprihvaćajuće stavove prema identitetu drugih dok 15 % šestogodišnjaka pokazuje isključujuće stavove prema drugima“ (Višnjić-Jevtić i sur, 2021, 337). Vjerojatno su takvi obrasci ponašanja rezultat uputa odraslih. Djeca u ustanovama ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja dolaze iz različitih kultura, sa sobom donose običaje i navike obiteljske kulture koja nije uvijek etnički jedinstvena. Moguće je da se u obitelji njeguje očuvanje etničke i kulturalne pripadnosti i ne pridaje se pažnja razvijanju multikulturalnih vrijednosti kod svoje djece. Tada ustanove moraju preuzeti odgovornost za razvoj multikulturalnih vrijednosti.

Mandarić Vukušić (2014) naglašava važnost uloge odgojno-obrazovnih radnika (odgojitelja i učitelja) u poticanju djece da jednoga dana postanu punopravni, aktivni i odgovorni građani svoga društva. Svakodnevno je potrebno kreirati ozračja u kojem će se dijete moći izraziti na način usklađen sa sustavom vrijednosti koji je poželjan. Ako želimo razviti sposobnost djeteta za odgovorno i učinkovito ponašanje, mora se kreirati ozračje u kojem će dijete moći pokazati odgovornost, toleranciju, poštovanje. Ovakve se vještine ne mogu razviti u „umjetno“

stvorenim situacijama. Ponašanje odgojitelja (učitelja) je jednako važno jer svojim verbalnim i neverbalnim govorom šalje poruku djeci što je važno i koja su ponašanja poželjna a koja ne.

3.2 Uloga odgojitelja u interkulturnom pristupu odgoju i obrazovanju u ustanovama ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja

Kako smo u prethodnom odlomku ustanovili, ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje postaju stjecišta različitih kultura, religija, jezika. Ta činjenica dovodi do zaključka da se i od odgojno-obrazovnih radnika, odgojitelja u prvom redu, traže nove profesionalne kompetencije kako bi znali adekvatno odgovoriti na odgojno-obrazovne situacije koje nastaju međusobnim odnosima djece različitoga kulturnoga podrijetla (Bedeković i Zrilić, 2014).

Razdoblje ranoga i predškolskoga uzrasta predstavlja osjetljivo vrijeme u kojem dijete započinje oblikovati vrijednosne orijentacije pa na odgojitelju leži velika odgovornost kako djetetu približiti načela i vrijednosti interkulturnoga odgoja i obrazovanja zbog čega je potrebno da sam odgojitelj dobro poznaje pojmove interkulturizma (Bedeković i Šimić, 2018). Promatrajući ulogu odgojitelja u procesu interkulturnoga odgoja i obrazovanja primjećuje se višeznačnost te uloge kako bi odgojitelj mogao prikladno odgovoriti potrebama svakodnevnih prakse u kojoj su sva djeca, bilo kojega kulturnoga porijekla, jednako prihvaćena. Odgojitelj postaje kreator, moderator i suradnik u stvaranju ozračja ravnopravne interakcije gdje se djeci omogućava otvorenost i prihvaćanje različitosti.

Interkulturalna kompetencija odgojitelja predstavlja proces u kojem se odgojitelj prilagođava djeci različitoga kulturnoga porijekla i svoj trud ulaže u stvaranje atmosfere otvorenoga interkulturnoga dijaloga među pripadnicima različitih kultura kako bi mogli razumjeti ponašanja drugih. Kako je različitost pripadnika neke skupine dinamični proces, potrebno je da i odgojitelj mijenja svoje stavove i shvaćanja kako bi što bolje razumio i prilagođavao se zahtjevima rada u multikulturnim skupinama. Upravo zbog te izloženosti različitosti, Drandić (2013) smatra kako odgojitelji moraju biti spremni na promjene i prihvaćanje načela interkulturnoga pristupa odgoju i obrazovanju te neprekidno razvijati vlastite interkulturalne kompetencije. Rad u multikulturnom okruženju pruža nepregledan broj situacija koje iziskuju prikladne reakcije temeljene na interkulturalnim načelima.

Interkulturene kompetencije predstavljaju važan aspekt profesionalnoga razvoja suvremenoga odgojitelja zbog čega je rad na razvijanju interkulturnih kompetencija trajan proces temeljen na principu cjeloživotnoga učenja. Bedeković i Zrilić (2014) smatraju da stjecanje interkulturene kompetencije odgojitelja treba biti važna sastavnica profesionalnoga razvoja zbog kojega bi cjeloživotno obrazovanje odgojitelja trebalo biti prilagođeno izazovima života u suvremenom društvu i usmjereno na razvoj interkulturnih kompetencija, a time posljedično i utjecaj na odgojno-obrazovnu praksu temeljenu na interkulturnim načelima.

Bedeković i Šimić (2018) smatraju da interkulturno kompetentan odgojitelj treba imati sposobnost poznavanja i posredovanja u odnosima između različitih kultura, znati interpretirati različite navike, običaje i ponašanja pripadnika različitoga kulturnoga porijekla, a potreban je i neprekidan rad na razumijevanju kako vlastite kulture, tako i na razumijevanju drugačijih kultura kojima pripadaju djeca i roditelji koje susreće. Interkulturno kompetentan odgojitelj će biti otvoren, strpljiv, empatičan, radoznao i fleksibilan te tolerantan prema različitostima drugih kultura. Važno je da odgojitelj u svom osobnom i profesionalnom životu različitost doživljava kao vrijednost kako bi mogao odgovoriti na izazove odnosa prema djeci drugačijega kulturnoga porijekla i stvaranja jednakih mogućnosti za individualni rast i razvoj svakoga djeteta. Zbog toga je potrebno da školovanje odgojitelja bude usmjereno na osposobljavanje za „otvorenost prema različitosti“ pri kojem će glavni odgojni zadatak biti osposobljavanje odgojitelja za suživot u multikulturnom društvu.

Roditelji djece pripadnika drugih kultura često nemaju dovoljno povjerenja ni u ustanove ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja ni u odgojitelje, a razlozi su najčešće kulturne razlike. Uloga odgojitelja u takvim situacijama je od velike važnosti jer svojim postupcima (kao npr. pokazivanjem znanja i poštivanja prema njihovih kulturama, obzirnim ophođenjem i otvorenom komunikacijom) može steći potrebno povjerenje roditelja djece. Jednako tako, individualizirani pristup odgojitelja djetetu različitoga kulturnoga porijekla i prilagođenost sadržaja odgojno-obrazovnoga rada svakom pojedinom djetetu, utjecat će na pozitivni kognitivni i socijalni razvoj djeteta (Višnjić-Jevtić i sur. 2021) i bolju uključenost.

Bedeković i Šimić (2018) ističu kako su rezultati nekih istraživanja ukazali na to da većina odgojiteljica posjeduje osnovna znanja iz područja interkultuirizma. Informacije vezane za interkultuirizam pronašli su najčešće u medijima, neke su znanja o interkultuirizmu dobili putem stručnih usavršavanja, a najmanji dio se susreo s pojmom interkultuirizma za vrijeme studiranja što upućuje na potrebu uvođenja više sadržaja o interkultuirizmu na studijima ranoga i

predškolskoga odgoja i obrazovanja. Važno je istaknuti da odgojiteljice imaju pozitivne stavove prema interkulturalnim kompetencijama koje su poželjne u radu s djecom različitoga kulturnoga porijekla, od kojih navode: „poštivanje prava djece i osjetljivost za njihove potrebe i interese, otvorenost, prijateljstvo, razumijevanje, simpatija i empatija prema drugima, vještina nenasilnoga rješavanja sukoba i motiviranost za kontinuirano informiranje i obrazovanje, do otvorenosti za različite kulture, komunikacijskih vještina, osjetljivost na diskriminaciju i spremnosti na obradu kontroverznih tema“ (Bedeković i Šimić, 2018, 87).

3.3 Interkulturalni pristup glazbenim aktivnostima u radu s djecom ranoga i predškolskoga uzrasta

Umjetnost u kojoj se najviše isprepliću najrazličitije kulture svijeta je glazbena umjetnost. Na razvoj glazbe tijekom povijesti utjecale su različite kulture pa glazba samim tim predstavlja interkulturalnu umjetnost, a danas se utjecaj različitih kultura na razvoj glazbe primjećuje u daleko većoj mjeri. Utjecaj kojega na glazbu ostavljaju različiti stilovi iz cijeloga svijeta rezultat su velikoga protoka informacija i sve veće globalizacije. Iz toga je razloga u interkulturalnom pristupu odgoju i obrazovanju glazbena umjetnost savršeno područje u kojem djeca mogu razvijati interkulturalnu kompetenciju (Begić i Begić, 2019). Dobrota i Vukić (2020) se slažu s tvrdnjom da je glazba idealno sredstvo za razvijanje interkulturalnih kompetencija te smatraju da bi se glazbeno-pedagoški rad trebao osuvremeniti na način da se u glazbeno obrazovanje implementiraju načela interkulturalnoga obrazovanja, a preduvjet je da se glazbeni pedagozi upoznaju s različitim glazbama svijeta i kulturama iz kojih glazbe dolaze.

Djeca su veoma otvorena prema različitim glazbenim podražajima pa ih je od najranije dobi potrebno izlagati kvalitetnim glazbenim primjerima. Ako djecu upoznajemo s tradicijskom glazbom vlastite kulture, ali i s glazbenom tradicijom nepoznatih kultura, oni će izgrađivati vlastiti identitet i ujedno upoznavati drugačije kulture čime razvijaju toleranciju prema različitosti i interkulturalne kompetencije (Begić i Begić, 2019). Drandić (2010) također ističe kako tradicijska glazba u multikulturalnom društvu utječe na razvijanje stavova prema nepoznatim, drugačijim kulturama. Kroz različite aktivnosti koje uključuju tradicijsku glazbu razvijaju se pozitivni stavovi i emocionalne reakcije prema vlastitoj kulturi i identitetu uz istovremenu otvorenost prema drugim kulturama. Dobrota (2021) također smatra da interkulturalno glazbeno obrazovanje ima pozitivan utjecaj prema glazbama drugih kultura,

potiče se bolje razumijevanje, veći interes i otvorenost za glazbu različitih kultura a time i izgradnja interkulturnih stavova.

Tradicijska se glazba stoljećima prenosila uglavnom usmenim putem. Razlog tome je što ona pripada seoskoj, a ne gradskoj sredini gdje je stanovništvo do 20. stoljeća uglavnom bilo nepismeno. Nalazimo je unutar manjih skupina ljudi koji su se međusobno poznavali i komunicirali usmenim putem (Begić i Begić, 2017).

Drandić (2010) tumači kako se integracija interkulturnoga sadržaja tradicijske glazbe u odgojno-obrazovni proces odvija kroz pet točaka:

1. poticanje znatiželje i otvorenosti prema nepoznatim i novim kulturama dovode do razvijanja *stavova o tradicijskoj glazbi*;
2. putem socijalnih interakcija dolazi do *znanja i poznavanja tradicijske glazbe*;
3. kroz stjecanje sposobnosti interpretiranja glazbe vlastite kulture i tradicijske glazbe drugih kultura razvijaju se i *vještine tumačenja i odnosa prema korištenju tradicijske glazbe*;
4. međusobna komunikacija i interakcija razvijaju *sposobnost otkrivanja tradicijske glazbe*;
5. razvoj svijesti o različitim kulturama i pripadajućim im tradicijskim glazbama razvija se i *razumijevanje tradicijske glazbe*.

Na taj način tradicijska glazba utječe na stjecanje interkulturene kompetencije, razvijaju se stavovi prema kulturnoj različitosti te se kroz otvorenu komunikaciju i interakciju poštuje koncept multikulturizma u sustavu odgoja i obrazovanja. Dobrota (2021) također ističe da interkulturno glazbeno obrazovanje ima pozitivan utjecaj na razvijanje interkulturnih stavova pa zaključuje kako interkulturno glazbeno obrazovanje postaje „imperativom suvremene glazbene pedagogije“ (Dobrota 2021, 125). A da glazba nadilazi sve zapreke koje imaju izgovorena ili pisana riječ smatra Drandić (2010) koja nadalje ističe kako svaka kultura ima svoju glazbu, a upravo je tradicijska glazba temelj za očuvanje kulturne baštine koja utječe na razvoj kulturnoga identiteta. Stvaraju se novi oblici kulture u kombinaciji s tradicijom. Zbog toga tradicijska glazba zauzima važno mjesto u interkulturnom odgoju i obrazovanju. Begić i Begić (2017) smatraju kako se putem tradicijske glazbe mogu bolje upoznati, razumjeti i poštivati različite kulture jer tradicijska kultura predstavlja dio kulturnoga i tradicijskoga stvaralaštva nekoga naroda što dovodi do tolerancije prema kulturnoj različitosti.

4. Tradicijska glazba otoka Brača

Otok Brač pripada srednjodalmatinskim otocima i svojom površinom od 396 km² zauzima prvo mjesto po veličini među otocima koji pripadaju srednjoj Dalmaciji, a treće po veličini na Jadranu. Najbliži je, među otocima, kopnu. Od kopna ga sa sjeverne strane dijeli Brački kanal. Na zapadnoj strani morskim je prolazom, nazvanim Splitska vrata, odvojen od otoka Šolte, a na jugu od otoka Hvara, Hvarskim kanalom. Na njemu se nalazi najviši vrh svih jadranskih otoka, Vidova gora. Upravo zbog strmovitoga spuštanja Vidove gore u more na južnoj strani otoka Brača te gole i stjenovite obale, taj je dio otoka u velikoj mjeri nenaseľen za razliku od sjevernoga dijela otoka Brača. Unutrašnjost otoka obiluje zelenim površinama što je pogodovalo razvoju stočarstva na otoku kao primarnoj poljoprivrednoj djelatnosti (Rihtman-Šotrić 1975).

Tradicionalna privreda temelji se na stočarstvu i zemljoradnji. Od poljoprivrednih grana, glavno mjesto je zauzimalo vinogradarstvo pa su na otok često dolazili trgovci kako bi kupovali vino. Značajan je i uzgoj maslina, a proizvodnja maslinova ulja bila je na vrhuncu krajem 18. st. Osim stočarstva i zemljoradnje, na otoku je značajna gospodarska grana bila drvna industrija jer su bračke šume davale dovoljno materijala kako za domaće stanovništvo, tako i za izvoz (najviše u Split). Nadaleko poznati brački kamen od davnih je vremena otočanima bio izvor života, a vješte ruke domaćih klesara tom su kvalitetnom kamenu davali vlastiti pečat. Tako na otoku Braču, još od rimskoga doba nalazimo kamenolome Rasohe, Plate i Stražišće. Do 15. stoljeća stanovništvo je, zbog učestalih napada gusara iz Omiša, uglavnom naseljavalo unutrašnjost otoka Brača. Tek nakon 15. stoljeća kada prestaju napadi, dolazi do migracije stanovništva prema obali i izgradnji novih naselja. Još jedna gospodarska grana zauzima značajno mjesto u povijesti otoka Brača, a to je pomorstvo i brodogradnja. Mornari i kapetani s otoka Brača poznati su diljem svjetskih mora (Derado i Čizmić, 1982).

4.1. Tradicijski napjevi otoka Brača

Rihtman-Šotrić (1975) je provela istraživanje tradicijske glazbe otoka Brača 1969. godine zajedno s dr. Jerkom Bezićem kada su na otoku boravili 14 dana prikupljajući primjere tradicijske glazbe otoka Brača. Po odlasku s otoka njihovo je istraživanje sadržavalo zavidnu

zbirku od 494 primjera vokalnih izvedbi. Proučavajući tradicijsku glazbu otoka Brača uočava nekoliko zajedničkih obilježja:

- da je po svojim oblicima i vrstama tradicijska glazba ujednačena po cijelom otoku;
- prisutan je utjecaj venecijanske narodne glazbe kojemu je ovaj otok bio stoljećima izložen, kao i širega europskoga mediteranskoga područja;
- osjetan je i utjecaj tradicije najbližega kopna uključujući i njegovo zaleđe s kojima dijele neka zajednička obilježja.

Na Braču su se razni običaji i vjerovanja stanovništva vezali za život čovjeka, život sela i određena godišnja doba i blagdane te razne oblike tradicionalnoga gospodarenja. Kroz sva povijesna razdoblja na otoku Braču osjećala se snažna prisutnost tradicijskih glazbenih oblika od kojih su najviše prisutne uspavanke, svatovske i pripovjedne pjesme te kolede.

4.1.1. Uspavanke

Uspavanke su pjesme kojima majke uspavljuju svoju djecu, a taj običaj nalazimo u svim mjestima otoka Brača. Tekstovi uspavanki su dosta kratki, a sadržaj pjesama se temelji na želji majke da joj dijete zaspe, da Gospa čuva dijete dok spava, da mu krevetić bude udoban i sl. (Rihtman-Šotrić, 1975). Primjer jedne takve uspavanke izgleda ovako:

NANI NANI NISU DOMA

*Nani, nani, ni ga doma,
u poju je, rože bere,
bere rože i vijole.*

*Nabrala je konistricu
i od druge polovicu,
pa je šalje prid krajicu.*

Krajica se daron brine:

Što ćemo mu darovati?

*Darova'će konja vrana
i na konju divojčicu
kao zlatnu jabučicu.*

4.1.2 Svatovske pjesme

Svadbe kakve su nekad bile, danas više ne postoje i ne pjevaju se pjesme koje su se nekad pjevale. Svadba se na otoku Braču još naziva i pirom, a pjesme pirne. Tijekom svadbe, pjesme su se pjevale putem, nakon vjenčanja u crkvi, pred kućom i u kući gdje je svadba. Ovakve su se pjesme najčešće izvodile polifono gdje svi pjevači zajedno pjevaju tekst melostrofe (Rihtman-Šotrić 1975, 254). Mladenki se pjevala *Pjesma nevistici*:

*Nevistice mlada,
u ovome piru,
Bog mi te poživi
sto godin u miru.
U prvom rođenju,
mladoga bojnika
koji će biti
svemu rodu dika.
U drugom rođenju,
mladu djevojčicu,
koja će ti čuvat
ostalu dječicu.*

4.1.3 Pripovjedne pjesme

Pripovjedne ili pjesme narativnoga karaktera predstavljaju pjesme u kojima se kroz veći broj stihova pripovijeda o nekom događaju. Nazivaju ih „starinske“ pjesme jer pjevaju o događajima koji su se davno dogodili. Prije su se ove pjesme pjevale u svim mjestima otoka Brača, ali danas se rijetko pjevaju. Najčešće su se pjevale ljeti, nakon rada u polju, zimi oko komina i u proljeće pri sadnji krumpira. Ove pjesme pjevaju i muškarci i žene, solistički ili polifono, uglavnom uz pratnju lire ili gusli (Rihtman-Šotrić 1975). U pojedinim mjestima su ove pjesme pjevali samo muškarci pojedinačno ili u grupama i uz pratnju instrumenta, ranije lire, a kasnije gusli. Rihtman-Šotrić (1975, 256) navodi imena ljudi koje je vrijedno istaknuti kao predane kazivače pripovjednih pjesama, a među njima je i Šimun Vrandečić (1906.) iz Pučišća, moj *nono*, koji je ujedno bio i sakristant u crkvi. Svirao je *harmoniku botunaru* i *organjet*. Iako je umro kad sam imala svega šest godina, još su mi živa neka sjećanja na njega (Slika 1).

Slika 1. Nono Šime Vrandečić (1906) iz Pučišća

4.1.4 Kolede

Kolede predstavljaju tip obrednih pjesama koje su se pjevale na početku nove sezone kako bi se od ljudi udaljilo zlo i osigurala sreća. Ovo je običaj romanskoga podrijetla, što potvrđuju napjevi na Braču u kojima se naziru mnogi elementi talijanske narodne tradicije. Kolede, koje se još nazivaju *kolende* ili *kolendre* pjevaju se u božićno vrijeme, a posebno na Badnju večer, Božić, sv. Stjepana, uoči i na Novu godinu, sv. Ivana, uoči i na Sveta Tri kralja. Koledari se dogovaraju pred čijom će kućom stati i pjevati. Pred vratima kuće, koledari pjesmom najavljuju dolazak domaćinima (Rihtman-Šotrić 1975).

Dragić (2008) navodi kako se u koledarskim pjesmama prepleću motivi adventskih i božićnih lirskih pjesama, a pjesme su uglavnom svjetovne. Nalikuju blagoslovima i zdravicama. Sadržaj je raznovrstan, javlja se povijesna, mitska, ljubavna ili vjerska tematika. U koledarskim pjesmama prevladava veseo i živahni ritam. Ritmički su skladne, u njima često nalazimo šale, ali ponekad i kletve ako domaćin na prikladan način ne odgovori koledarima. Miličević (1975) ističe kako je kolendanje ili kolendranje najčešće počinjalo na Stjepandan (drugi dan Božića) uvečer, najviše oko Nove godine, a završavalo bi na dan Tri kralja.

Do Drugoga svjetskoga rata običaj kolendranja bio je prisutan u svim mjestima otoka Brača. Grupa pjevača bi obilazila kuće u kojima bi ukućanima poželjela dobre želje za novu kalendarsku godinu, a domaćini bi zauzvrat pjevače darivali ili ih gostili jelom i pićem. U rano predvečerje kolendrala bi školska djeca u skupinama po petero do šestero djece, dok bi uvečer i cijelu noć od kuće do kuće išle grupe mladića. Koledari dođu pred kuću, pjevaju pjesme kojima pozdravljaju domaćine, domaćini im otvaraju vrata i zovu ih na jelo i piće. Na stolu se

moralo naći *pršurata (fritula)* i *hrustula (kroštula)* – tradicionalnih bračkih kolača, a pilo se tradicionalno piće *prošek* (vrsta slatkoga vina). Jedine kuće u koje se nije išlo su one u kojima ukućani žaluju zbog smrti nekoga člana. Primjer jedne takve pjesme:

*Dobra večer kući ovoj
i družini ka je u njoj!
Došli smo vas pozdraviti
kao virne prijatelje
i nazvat van dobre danke,
dobre danke od godišća...
U našega _____* prid dvore,
pivajmo braćo do zore.
U našega _____* prid dvore,
pivajmo braćo do zore.*

**izgovara se ime domaćina ispred čije se kuće pjeva*

Miličević (1975, 445-446) također navodi kako se na samu Novu godinu igralo kolo na trgu. Takvo se kolo negdje nazivalo *rondikolo*. U sredinu kola stavi se neka starija žena, a ostali pjevaju:

*Igra kolo, igra kolo
na dvadeset i dva
i u kolu, i u kolu
lipa Luce igra.
Kakva Luce, kakva Luce
medna usta ima,
da me hoće, da me hoće
poljubiti s njima.
Volio bi neg' carevo blago,
ljubi Luce, koga ti je drago,
samo nemoj koga nemaš rado.*

Dok se žena u kolu odlučuje koga će poljubiti, igrači u kolu joj pjevaju:

*Ako nećeš nikoga,
Šibaj vanka iz kola!*

Tada ona izabere kojega, poljubi ga, izlazi iz kola, a on ostaje. Dalje igrači nastavljaju igrati istu pjesmu ispočetka, ali se izgovara ime osobe koja je u kolu. Kad prestanu s igrom, rastave kolo, i dalje držeći se za ruke, obilaze selo. Ovo se kolo igra u do današnjih dana (Selca na otoku Braču) na Novu godinu, a sudjeluju i mladi i stari, čitavo selo. Starije žene su vjerovala da na Mlado lito treba započeti svaki ženski posao, posebno je to vrijedilo za djevojke, pa da će onda tijekom iduće godine biti bolja domaćica, lakše će naučiti svaki posao i imat će sreće i uspjeha u radu.

Pišući ovaj rad, posebno me zainteresirala jedna pjesma na koju sam naišla čitajući literaturu. Radi se o pjesmi *Ustaj gori kapitane* (Delorko 1975, 221). Za tu pjesmu se u literaturi navodi kako su je pjevali Bračani pomorci pri odlasku brodovima u daleka mora, a na ovaj način bi se opraštali od svojih obitelji i svoga zavičaja. Navedena mi je pjesma „zapela za oko“ jer su mi poznate i riječi i melodija s obzirom da se ona još i danas pjeva u Pučišćima. Iznenadujuća je činjenica da se ova pjesma u Pučišćima pjeva kao koleda u božićno vrijeme, što je potvrdilo nekoliko mještana koji imaju običaj pjevati kolede, zbog čega je svrstana u dio rada o koledama.

*Ustaj gori kapitane,
otvor nama bijela jidra,
da jidrimo put Betlema,
put Betlema, slavna grada
di je diva porodila,
lijepo mu je ime vrgla,
lijepo ime, Isus dobri,
koji nas sobom u raj vodi*

Kako je prvotni cilj ovoga diplomskoga rada sačuvati neke od tradicijskih napjeva otoka Brača od zaborava, u idućem dijelu bit će dodani napjevi koji se u Pučišćima pjevaju u vrijeme koleda, a koji nisu pronađeni u korištenoj literaturi. Ove su pjesme kazivale dvije sestre iz Pučišća Katarina Drpić i Sanja Radić, ljubiteljice i čuvarice tradicije koje jako vole dalmatinsku pjesmu i običaje. Ne prođe niti jedno božićno vrijeme da ne sudjeluju u kolendrama u svojem mjestu, a hvalevrijedno je spomenuti da ne zaborave ni najstarije otočane. Njih svake godine posjećuju u staračkim domovima i donesu im radost, koju samo glazba nudi, uz tračak duha staroga vremena.

Stihovi prve pjesme koje su kazivale glase:

*Jednu butilju urci burci
jer smo žedni kao Turci
Ovdje, ovdje, na dobro vam
mlado lito* dojde!
Otvorite armerune
izvadite butiljune
Ovdje, ovdje, na dobro vam
mlado lito dojde!
Otvorite škafetine
izvadite bićerine
Ovdje, ovdje, na dobro vam
mlado lito dojde!*

**mlado lito ili porojenje ili tri krajića (ovisno o blagdanu)*

Druga pjesma sadrži talijanizme (iskrivljene) što ne čudi, s obzirom da je ranije ustanovljeno kako se u tradicijskoj glazbi otoka Brača osjeti utjecaj venecijanske narodne glazbe.

*Šemo venjuti oštre ore 2x
Repri kandola nostra e viva 2x
Na ovoj kući ni fumara
pozdravljamo gospodara
i njegovu vjernu ljubiu
koja sjedi s njim u družbu
O šjor Mate e viva, e viva,
šjora Kate e viva, e viva
Šjora Marija, mlada kito
na dobro ti mlado lito
Holte, holte ne držte nas ovdje
na dobro van porojenje (mlado lito) dojde!*

Kad se odlazi iz kuće, pjeva se:

*I pri ste nas darivali ovdje
na dobro vam porojenje (mlado lito) dojde!*

Rođena sam u velikoj obitelji, imam četiri sestre (jedna mi je sestra blizanka) i brata. Rado se sjećam svoga djetinjstva kojega bih danas opisala kao skromno, ali sretno i bezbrižno. Istaknula bih jedan lik iz moga djetinjstva, lik *none* Zdravke (Slika 2). Nona Zdravka je čuvala moju sestru i mene dok je naša majka radila. Nona nikad nije radila, ali se bavila izradom čipke na plahtama – *rekamovala je lancune* – rekli bismo u Pučišćima. Plahte su se tada izrađivale od bijeloga pamučnoga platna kojima bi se uz gornji rub izradio *ažur* – koncem izrađeni vez. Bio je to dugotrajan posao koji je iziskivao veliko strpljenje i pedantnost u izradi. U sjećanju mi je još kako sjedimo na *skalinama* za toplih dana i kako na *lancunu zategnutom u teloj ćapojemo žice na azuru*. Nona Zdravka bi, s punim povjerenjem, nama davala da radimo na njezinom azuru dio posla kojega smo tada mogli izrađivati. Iako je ne pamtim kao strpljivu ženu, te je plahte izrađivala s velikom ljubavlju i mirnoćom. Uvijek sam se divila toj njezinoj figuri prekrivenoj bijelom plahtom s *telajen* u lijevoj, a iglom i koncem u desnoj ruci. Te su plahte imale poseban miris kojega današnje plahte više nemaju.

Dok bismo tako sjedili zaposlenih ruku, nona Zdravka je uvijek imala spremnu neku priču iz Drugoga svjetskoga rata kada su se skrivali po unutrašnjosti otoka Brača od neprijatelja koji su se iskricali na otok. Tih se priča danas više ne sjećam što mi je jako žao. Ono čega se sjećam je pjesma koju pjevamo samo naša majka i moje sestre, a koju nas je naučila naša nona Zdravka. Iščitavajući literaturu za pisanje ovoga diplomskoga rada i razgovarajući s ranije spomenutim mještanima, shvatila sam da tu pjesmu ne pjeva nitko osim nas. Kako bismo je sačuvali od zaborava i u spomen na moju nonu Zdravku, prilažem riječi te pjesme u nastavku:

*SRETNO BILO NOVO LJETO,
ČESTITARI MLADI ŽELE
PRATILO VAS SVAKIM DANOM
LIJEPO ZDRAVLJE I VESELJE.*

*PRATILO VAS ZADOVOLJSTVO
KRASILA VAM DANE SREĆA
SVAKIM DANOM NOVOG LJETA
RADOST VAŠA BILA VEĆA.*

*OTVARAJTE PROZOR MALI
PA NAM DARAK KAKAV DAJTE
PJEVATI NA CIČOJ ZIMI
TO NAM NIJE LAKO ZNAJTE.*

Slika 2. Nona Zdravka Martinić (1919)

Pjesma „Sretno bilo Novo ljeto“ snimljena je za potrebe izrade ovoga rada u prosincu 2023. godine. Kazivačica je sama autorica rada, a transkripciju je načinio 25. svibnja 2024. godine Marijo Krnić (Slika 3). Pjesma je spjevana u As-duru, u trodobnoj mjeri i jednostavne je ritamske strukture. Melodija se kreće u relativno malom opsegu (mala seksta). Pjesma je snimljena u jednoglasju, ali je izvjesno da se izvodila barem dvoglasno i to na način da se sačuvanoj liniji dodavala gornja terca. Pjesma se izvodi u umjerenom tempu.

♩ = 85

Sre-tno bi-lo no-vo lje-to, če-sti-ta-ri mla-di že-le,
Pra-ti-lo vas za-do-volj-stvo, kra-si-la vam da-ne sre-ća,
O-tva raj-te pro-zor ma-li pa nam da-rak ka-kav daj-te,

5
pra-ti-lo vas sva-kim da-nom do-bro zdra-vlje i ve-se-lje.
sva-kim da-nom no-vog lje-ta ra-dost va-ša bi-la ve-ća.
pje-va-ti na ci-čoj zi-mi to nam n-je la-ko znaj-te.

Slika 3. Transkripcija napjeva „Sretno bilo Novo ljeto“

4.2. Tradicijski plesovi otoka Brača

Otok Brač je otok na kojem je zapisano neuobičajeno mnogo plesova i malo se koji drugi hrvatski otok može mjeriti s njim (možda otok Korčula). Ivan Ivančan je 1966. godine istraživao bračke plesove (naišao je na čak 32 plesa na otoku Braču) koje je opisao u svom radu „Narodni plesovi otoka Brača“ objavljenom u bračkom zborniku br. 11, no prije njega nitko nije pisao niti bilježio bračke plesove usprkos bogatom plesnom inventaru otoka Brača.

Ivančan (1975) ističe kako su se na Braču plesovi priređivali najčešće tijekom poklada, za vrijeme mjesnih *fjera* – crkvenih blagdana kada se obilježava dan zaštitnika mjesta, tijekom božićnih, novogodišnjih i uskrasnih praznika te na piru. Ipak se najviše plesalo od Kandalore (2. veljače) do početka korizmenoga vremena (Čiste srijede). Plesovi su se priređivali u popodnevnom i večernjim satima, u rijetkim bi se prilikama plesalo do jutarnje „Zdravomarije“. U popodnevnom i večernjim satima na plesove su išli oženjeni i stariji ljudi dok su mlađi dolazili u kasnijim satima. Mladići su se smatrali odraslima za ples kada bi navršili sedamnaest godina i tada bi im bilo dozvoljeno sudjelovati na javnim plesovima. Djevojkama nije uvijek bilo dozvoljeno odlaziti na ples, ako bi dobile dozvolu, uvijek su morale biti u pratnji majki. Na plesovima su mladići uglavnom plesali s mladim curama dok su oženjeni muškarci plesali sa svojim suprugama. Rijetko kada bi se dogodilo da se parovi pomiješaju.

Za plesove se uvijek oblačila najfinija odjeća. Muškarci su oblačili crna odijela, stavljali *šjalpetu* (kravatu), a *kolet* (ovratnik) od košulje je trebao biti tvrdo *inkolon* (uštirkan). Prema dobrim plesačima bi se gajilo posebno poštovanje i oni su bili na dobrom glasu. Za svatove se plesalo u iznajmljenim dvoranama koje su plaćali kumovi, a plesovi su bili priređeni u popodnevnom i večernjim satima i trajali su dva do četiri sata. Na tim su plesovima zapovijedali kumovi,

kad će se plesati, koji će se plesovi plesati i tko će s kim plesati. Svi su se plesovi trebali prijaviti općini ili kotaru, pa čak i svatovski plesovi.

Nakon Drugoga svjetskoga rata neko su vrijeme plesovi bili zabranjeni u pokladno vrijeme, a crkva je smatrala da se u vrijeme korizme i adventa ne bi smjeli održavati. Ukoliko bi se na plesu netko nedolično ponašao, godišnja skupština bi zasjedala i, ovisno o prijestupu, izrekla kaznu.

Na Braču su postojale četiri vrste plesnih zabava: *kola na otvorenom prostoru* koja su se plesala za vrijeme određenih blagdana, *društveni plesovi* koje su organizirale različite društvene organizacije, *plesovi tzv. socijetada* koje su organizirali grupe mladića i *kavalkine-* plesovi s ulaznicama, ulaznice su plaćali samo muškarci, a žene su imale besplatan ulaz. Od glazbenih instrumenata koji su se koristili kao pratnja plesovima treba spomenuti lircu, tamburice, harmoniku, a ponegdje i limenu glazbu i klavir. Neki od plesova koji su se plesali na otoku Braču su:

Ciciliona je ples koji svoje podrijetlo vuče od tal. Sicilijana. Ciciliona je ples za parove. Plešu ga muškarci i žene različite dobi. Plesači se u prvom dijelu plesa drže za ruke dolje tako da muškarac sa svojom desnom rukom drži lijevu ruku žene. U drugom dijelu plesa, plesači su u zatvorenom „klasičnom“ držanju. Ciciliona je glasila za relativno težak ples i nije ga znao svatko plesati.

Kolo se na različite načine igralo u nekoliko mjesta otoka Brača i pripada najarhaičnijim plesovima otoka Brača. Najpoznatija su kola iz Pražnica, Bola i Selaca. Muškarci i žene različite dobi bi se naizmjenice uhvatili u kolo i držali se za rupce. Kolo je otvoreno i na desnom kraju se nalazi kolovođa koji na početku zapovijeda: „Pozor, jedan, dva, tri!“ Plesalo bi se oko stola gdje je bilo jelo i piće. Nije se pjevalo. Pražničko kolo se pratilo na liri.

Kvatropas (kvatro paši) je parovni ples kojega plešu muškarci i žene različite dobi. Broj parova koji pleše nije određen. Držanje kod plesa kvatropas je kao i kod ostalih građanskih parovnih plesova. Pleše se kao i ples šotić u ostalim krajevima primorske Dalmacije samo je na početku dodan jedan dio.

Polka kol momo je parovni ples kojega izvode muškarci i žene različite dobi raspoređeni u obliku kruga. U nekim dijelovima plesa su parovi razdvojeni, a u nekim se drže kao kod ostalih građanskih parovnih plesova. Ovaj se ples pleše uz pratnju harmonike.

Polka šaltin je vrsta polke u kojoj se izuzetno poskakuje. Izvode je muškarci i žene različite dobi. Broj parova koji plešu polku šaltin nije određen. Ovo je bio jedan od najomiljenijih plesova pa bi se nerijetko cijela dvorana ispunila plesačima. Pleše se slobodno po cijeloj prostoriji u svim smjerovima, a glazbena pratnja ovom plesu izvodi se na harmonici. Partneri se drže kao kod građanskih parovnih plesova, a muškarci tijekom plesa moraju katkad jako udariti nogom o pod.

Tamburica je parovni ples kojega izvode parovi raspoređeni u kružnici. Kao glazbena pratnja ovom plesu koristi se harmonika. Postoji pjesma koja se uz ples pjeva. Ona se ne pjeva neprekidno, već po nahođenju. Uvijek se ponavljaju isti stihovi, a u međuvremenu se na harmonici nekoliko puta odsvira melodija.

Vilota je ples koji je, nakon kola, najstariji ples na otoku Braču. To je parovni ples kojega su uglavnom izvodila dva ili četiri para ili više takvih formacija. Parovi bi stajali nasuprot paru, a partneri bi se međusobno držali za rupce. Glazbena pratnja ovom plesu bi se izvodila na liri ili harmonici. Ponekad bi se i zapjevali neki šaljivi stihovi.

Ovo su samo neki od poznatijih plesova koji su se izvodili na otoku Braču. Bračane odlikuje velika društvenost i sposobnost da organiziraju plesne zabave unatoč društvenim razlikama. Danas na otoku Braču djeluje Bračko folklorno društvo „Ciciljona“ koje je osnovano u travnju 2009. g. u Supetru s ciljem očuvanja kulturno-povijesne baštine i oživljavanja folklorne tradicije otoka Brača. „Ciciljona“ izvodi stare bračke plesove – versovje, ciciljonu, kvatropaši, voliotu, bella rosu, karnevalsku polku, kvadrilj i staro bračko kolo, a djeluju pod umjetničkim vodstvom poznatoga hrvatskoga etnokoreografa, g. Branka Šegovića (Slika 4).

Slika 4. Bračko folklorno društvo „Ciciljona“ iz Supetra

4.3. Tradicionalni glazbeni instrumenti otoka Brača

Tradicionalni glazbeni instrumenti na otoku Braču uglavnom pripadaju skupini aerofonih i kordofonih instrumenata, od kojih treba istaknuti *travku* – slobodni aerofoni instrument kod kojega zrak koji treperi nije sadržan u šupljini instrumenta već ga okružuje, te *svirak*, *ćurlin*, *truba od kore*, *rog* – instrumenti kod kojih se zrak koji treperi nalazi u šupljini instrumenta.

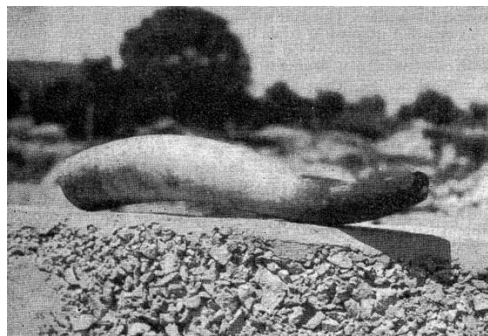
Travka je najjednostavniji instrument koji se sastoji od travke zategnute između palaca ruku poput vrpce. Približavanjem ustima, puše se pod određenim kutom i pritiskom.

Svirak predstavlja sami pisak svirale, tipa uzdužne flaute, i to njegov koso zasječeni oblik. Posebno obilježje je što je donji otvor njegove cilindrične cijevi, dužine 7-8 cm, zatvoren drveni čepom. Ovaj instrument su uglavnom izrađivali pastiri u proljeće od grana jasena, javora ili nekoga drugoga drveta kada je „drvo u soku“. (Rihtman-Šotrić 1975, 257).

Ćurlin je instrument tipa uzdužne flaute, koji se sastoji od piska i šest cilindričnih cijevi koji se redom utiskuju jedan u drugoga čime se cijev postepeno sužava. Sličan je svirku, ali njegov donji otvor cijevi nije zatvoren. Dužina ćurlina uglavnom iznosi od 15-18 cm, a ovaj instrument nema rupica.

Truba od kore je aerofoni instrument konusnoga oblika, napravljen od kore jasena dok se njegov pisak (sličan pisku oboe) izrađuje od lista bršljana ili javora. Trubu izrađuju djeca u proljeće kada je drvo „u soku“. Zvuk trube je mukao, tamne boje kao kod roga.

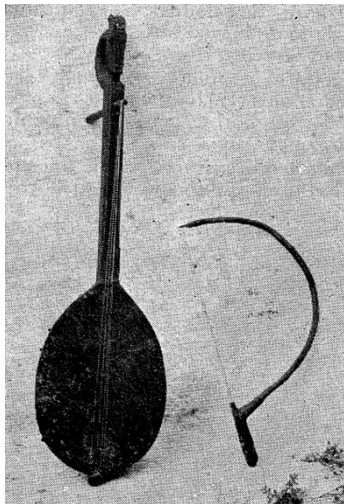
Rog se izrađuje od govedega roga na način da se izbuši sredina roga sa svrdlom pa se odsječe vrh (Slika 5). Što je rog duži, to je zvuk bolji, jači i prodorniji. U rog se sviralo uglavnom kada se udovac ženi za udovicu.

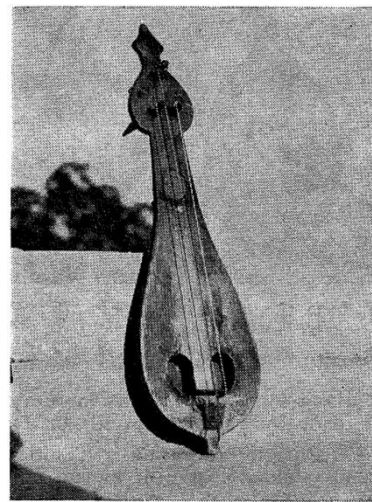
Slika 5. Rog

Osim aerofonih instrumenata, na Braču su se pronašli i kordofoni instrumenti među koje spadaju lira i gusle.

Gusle su instrument koji liči na dugovratu lutnju (Slika 6). Rezonator instrumenta otočani nazivaju *korito*, a vrat instrumenta *držka* ili *ručica*. Korito je prekriveno kožom, od morske mačke ili kozlića koja je za njega pričvršćena drvenim *špicama* ili *kavijicama*. Otvori na koži se nazivaju *buže*, kobilica je *konj*, a strune su *strune* ili *strunje* i gudalo je *gudalo*. *Vela kavija* je drveni klin smješten na vratu gusala kojim se zatežu strune. Po obliku rezonatora bračke gusle pripadaju hercegovačkom tipu gusala (najširi dio je 3-5 cm ispod njegove sredine, a donji dio rezonatora se sužava). Gudalo ima oblik luka. Uz gusle su se najčešće, nakon Prvoga svjetskoga rata, okupljali mještani i pjevali pripovjedne pjesme iz pjesmarice A. K. Miošića.

Slika 6. Gusle

Slika 7. Lira

Lira je kordofoni instrument tipa kratkovrate leute (Slika 7). Izrađena je od drva javora, žice od bravljih crijeva, a strune na gudalu od konjskih dlaka. Žice na gudalu, otočani nazivaju *korde*, dušica je *konj*, kobilica je *češalj*, otvori na rezonatoru su *oka*, tri drvena klina za zatezanje žica su *kavije*, a gudalo je *arket*. Za sviranje na liri otočani koriste termin „zvonit u liru“. Osnovna funkcija lire je bila praćenja igre, odnosno određivala je ritam pokreta plesa. Ipak, uz liru se znalo i pjevati različite pjesme, čak i epske.

Osim navedenih aerofonih i kordofonih instrumenata na otoku Braču se svirala i harmonika na botune ili plonerica, harmonika s tipkama, usna harmonika ili arganet (organjet) i gitara. Harmonika na botune sadrži 25 botuna za izvođenje melodije, 8 botuna za pratnju, 4 basa, 4 akorda i 1 dugme koje prenosnom polugom udara u malo zvono (Slika 8). Poznato je da svirači harmonike na botune uopće nisu morali poznavati note da bi bili vrsni izvođači. Harmonika na

botune po svojoj konstrukciji reproducira glasnije i trajnije tonove uz akordsku pratnju što omogućuje zvukovno bogatiju instrumentalnu pratnju.

Slika 8. Harmonika na botune

Govoreći o harmonici na botune, vrijedi istaknuti ranije spomenutoga *nonota* Šimu Vrandečića, ali i drugoga *nonota* Petra Martinića (Slika 9). Obojica su imali svoju harmoniku i svirali. Danas je jedna od tih dviju harmonika u vlasništvu naše obitelji, ali je, nažalost, nitko ne zna koristiti već se čuva kao uspomena na *nonota*.

Slika 9. Nono Petar Martinić (1914.) svira harmoniku na botune na vjenčanju autoričine sestre 1988. godine

5. Tradicijska glazba otoka Brača u ranoj i predškolskoj odgojno-obrazovnoj praksi

U nastavku diplomskoga rada slijedi prikaz projekta „Tradicijska glazba otoka Brača“ s posebnim osvrtom na primjere iz prakse kojima se djeci pokušala približiti tradicija otoka Brača, a koji su provedeni u matičnom objektu „Stinčica“ Dječjega vrtića Pučišća i područnom objektu „Jerulica“ u Pražnicama.

5.1. Projekt „Tradicijska glazba otoka Brača“

Sudionici projekta: mješovita odgojno-obrazovna skupina „Gusari“ i „Školjkice-bisernice“ matičnoga objekta „Stinčica“ u Pučišćima koju pohađaju djeca u dobi od 3 godine do polaska u školu.

Trajanje projekta: pedagoška godina 2018./2019.

Cilj projekta: Buđenje dječjega interesa za kulturnom baštinom otoka Brača

Dobrobiti za djecu:

socijalna-emocionalna i tjelesna dobrobit

- uživanje u različitim interakcijama i aktivnostima
- doprinos razvoju samopoštovanja i samosvijesti djeteta
- spremnost djeteta na donošenje odluka koje se odnose na njegove aktivnosti
- promišljanje i samoprocjena vlastitih aktivnosti i postignuća

obrazovna dobrobit

- doprinos razvoju kreativnosti i stvaralačkoga potencijala djeteta
- stvaranje i zastupanje novih ideja
- doprinos razvoju radoznalosti i inicijativnosti djeteta
- identifikacija različitih izvora učenja i njihova raznovrsna primjena
- visoka uključenost djeteta u odgojno-obrazovne aktivnosti (zaokupljenost)

socijalna dobrobit

- uspostavljanje, razvijanje i održavanje kvalitetnih odnosa djeteta s drugom djecom i odraslima
- aktivno sudjelovanje
- zajedničko djelovanje djeteta s drugima (djecom i odraslima)
- razvoj osjećaja prihvaćenosti i pripadanja
- odgovorno ponašanje djeteta prema sebi i drugima.

Odabir teme projekta: Tema projekta proizašla je iz osluškivanja dječjih pitanja tijekom svakodnevnih šetnji našim mjestom. Kad god bi vrijeme to dopustilo, djecu bi nakon doručka vodili u šetnje po Pučišćima – mjestu u kojem žive. Pučišća su specifično mjesto jer je većina kuća smještena po brdima koja se oštro uzdižu nad pučiškom *valom* (uvalom). Svaki dan, djeca bi otkrivala jedan novi dio mjesta u kojem žive, a strme *kale* i *štrode* bile su odličan poticaj za fizički razvoj djeteta, razvoj grube motorike te kondicije. Često se u šetnjama čula dječja izjava: „Gle, kako je vo kuća stora!“, „A vo kuća nimo ni ponistre!“, „A kako je vo kuća imala vako veliko vrotu?!“. Posebno oduševljenje djeca su iskazivala prolazeći pokraj Klesarske škole, iz koje bi uvijek dopirao zvuk alata kojim bi učenici ručno obrađivali kamen, kao dio praktične nastave. Kad bi provirili kroz vrata njihove radione, djeci bi se otvorila vrata čarobnoga svijeta u kojem vlada zvonka pjesma udaraca željeznoga alata o kamen, a bjelina kamene prašine samo bi pojačala čaroliju toga posebnoga svijeta ističući ljepotu i bjelinu našega bračkoga kamena.

Pučišća su mjesto kamena, na kamenu i od kamena žive Pučišćani i drugačije ne znaju. Primijetivši radoznalost djece u šetnjama za izgledom kuća u mjestu, ponudili smo djeci knjige i enciklopedije u kojima se pisalo o životu na Braču u stara vremena gdje su oni mogli proučavati čime su se sve naši stari bavili. Uz fotografije, odgojiteljica bi ih zaokupila pričom kako se nekad obrađivao kamen, kako bi se ogromni blokovi kamena odvajali samo uz pomoć ručnih alata uz pjesmu i koliko je to bio mukotrpan rad. Jedna je tema vodila u drugu, a svaka je bila vezana za neko malo istraživanje o Pučišćima i tako je nastao ovaj projekt. Od cijeloga projekta, izdvojen je dio koji je relevantan za temu ovoga diplomskoga rada:

a) Svetkovina sv. Jeronima, zaštitnika Općine Pučišća

U rujnu smo započeli projekt. Otišli smo u posjet Klesarskoj školi gdje su „meštri“ upoznali djecu s klesarskim zanatom. Promatrali smo učenike koji rade s kamenom, upoznali se s tradicionalnim alatima za ručnu obradu kamena i razgledali školu. U vrtiću su djeca ručnim

alatima udarali po kamenim pločama kako bi one pukle i time bi dobili malene kamene komade koje su lijepili na kartonske kutije kako bi izradili kule (u Pučišćima postoji sedam dobro očuvanih kula) koje smo promatrali tijekom naših šetnji, poput kule „Aquila“ i kule Ciprijana Žuветića. S djecom smo izradili velike kule od kartonskih kutija koje su djeca bojala i oslikavala. One su nam poslužile kao kulisa u predstavi za sv. Jeru. Djeci smo pripremili splet tradicionalnih brojalica i pjesama za djecu. Odgojiteljice su se obukle u narodne nošnje što je dalo posebnu notu tradicije (Slika 10).

Slika 10. Odgojiteljice matičnoga objekta obučene u narodnu nošnju otoka Brača

b) Božićna predstava: „Božić pri 500 godišć“

Svake godine pred sam blagdan Božića u Dječjem vrtiću Pučišća održava se božićna predstava koju djeca sa svojim odgojiteljicama pripremaju za roditelje djece. Te je godine, u sklopu projekta „Tradicija našeg mjesta“, prikazan igrokaz „Božić pri 500 godišć“ kojega je napisao pokojni biskup Slobodan Štambuk, a govori o napadu gusara na Pučišća koji bi pokrali svu hranu i piće (Slika 11 i 12).

U tom se igrokazu predstavlja život jedne obične pučiške obitelji koja za Božić na svome stolu nudi *šaku pršurot i kapju prošeka za jude dobre voje koji će njima na vrotu duoć zapivot*. U ovoj je predstavi prikazan i stari običaj koledanja. Muž i žena sjede za stolom i razgovaraju koliko se boje napada gusara da im ne pokradu i ono malo hrane, ulja i vina koje su dobro sakrili da ih ne pronađu. Tada začuju pjesmu ispred vrata kuće: *Sretno bilo novo ljeto* (ranije opisano u radu). Raduju se mještanima koji su ih razveselili pjesmom u ove teške dane. Zajedno sjedaju za stol i pjevaju božićne pjesme kada ih susjedi panično zovu da *gusari kuštojedu u valu*, itd.

Slika 11. Scena iz predstave
„Božić pri 500 godišć“

Slika 12. Scena iz predstave:
obitelj slavi Badnjak

Mještani se zajedno uspiju obraniti od napadača i nastavljaju sa slavljem Božića uz tradicionalne pjesme (Slika 13).

Slika 13. Prizor iz predstave kada mještani slave obranu od gusara

c) Recital za iseljenike iz Argentine porijeklom iz Pražnica s otoka Brača

Iako nismo planirali ovaj recital, on je izveden kao oblik suradnje s lokalnom zajednicom za iseljenike iz Argentine koji su došli u rodna mjesta svojih predaka s namjerom da istraže i snime emisiju o tradicijskim običajima otoka Brača (Slika 14). Djeca su izvela „Svađu“ poznatoga bračkoga pjesnika Stjepana Pulišelića (Slika 15) i još neke pričice koje su govorili naši stariji pripovjedači, a koje su se, usmenom predajom, zadržale i do današnjih dana (Slika 16).

Slika 14. Djeca u autentičnom ambijentu izvode recital

Slika 15. Djevojčice izvode „Svađu“

Slika 16. Dječaci na klupi pričaju priče

d) Završna predstava za oproštaj s predškolicima

U sklopu završne predstave na kojoj se djeca predškolci opraštaju od vrtića, predstavljen je projekt „Tradicija moga mjesta“ uz fotografije i opis aktivnosti koje su se s djecom tijekom cijele pedagoške godine provodile u vrtiću. Po završetku prezentacije, djeca su izvela mali recital „Čakule na šetondi“ (Slika 17) i ples „Ciciliona“ odjeveni u narodne nošnje (Slika 18). Na kraju su zapjevali pjesmu „Kad su se dva Bračanina“.

Slika 17. Čakule na šetondi

Slika 18. Ples Ciciliona

6. Implementacija pjesme „Sretno bilo Novo ljeto“ u odgojno-obrazovnu praksu s djecom rane i predškolske dobi

U odgojnoj skupini „Pčelice“ područnoga objekta „Levanda“ u Gornjem Humcu, odgojiteljica Kristina Bartl s djecom je pripremala božićnu predstavu. Dogovorile smo se da ćemo zajedno djecu naučiti izvoditi pjesmu „Sretno bilo Novo ljeto“ koju ćemo uvrstiti kao dio igrokaza koji govori o starom običaju koledanja. Odgojiteljica je sama napisala tekst predstave. Djeci iz skupine Pčelice, pjesma „Sretno bilo Novo ljeto“ bila je potpuno nepoznata.

Prva aktivnost bila je usvajanje nove pjesme. Cilj ove aktivnosti je upoznavanje djece s novom pjesmom, poticanje sposobnosti intonacijski točnoga pjevanja, razvijanje sposobnosti glazbenoga pamćenja uz pravilan izgovor riječi. Gospodnetić (2015) ističe da se vrsta aktivnosti u kojoj se dijete prvi put susreće s novom pjesmom naziva upoznavanje s pjesmom, koju dijete usvaja kroz različite metodičke postupke vođene od strane odgojitelja. Odgojitelj mora izvesti cijelu pjesmu prvi put kako bi pjesma na djecu mogla ostaviti dojam. Kod ponovnoga pjevanja, pjesma se može podijeliti u cjeline (strofe) kako bi djeca lakše mogla usvojiti.

Odgojna skupina „Pčelice“ broji svega sedmero djece. Sjeli smo zajedno na tepih u krug, a ja sam započela priču o svojoj noni Zdravki. Pokazala sam im njenu fotografiju i nastavila s pričom o tome kako me je ona čuvala kad sam bila mala kao oni. Kroz priču o svome djetinjstvu i noni Zdravki, naglasila sam kako me naučila pjevati pjesmu koju nitko drugi ne zna pjevati. Upitala sam ih žele li čuti tu pjesmu. Nakon njihova odobravanja, otpjevala sam im pjesmu „Sretno bilo Novo ljeto“. Razgovarali smo o pjesmi, o čemu govori, sviđa li im se melodija, riječi pjesme, što znače te riječi i što se pjesmom želi poručiti. Rekla sam im kako meni ta pjesma jako mnogo znači jer me nona Zdravka naučila pjevati tu pjesmu, ali i da posebno volim riječi u toj pjesmi jer se njima izriču dobre želje ljudima kojima se pjeva. Još sam dodala kako se ta pjesma pjeva u božićno vrijeme kada ljudi odlaze pjevati kolede. Nastavili smo razgovor o običaju koledanja u našim malim mjestima otoka Brača u kojima se još drži do tog običaja. Upoznala sam djecu što znače pjesme koje se nazivaju kolede, kako se one pjevaju i što se njima poručuje. Predložila sam da i mi jednom odemo *koledrati* pred njihove kuće, pa ćemo vidjeti hoće li nam domaćini otvoriti vrata i počastiti nas kao u stara vremena. Ali prije toga, moramo naučiti pjevati pjesme koje se tada pjevaju. Jedna od njih je „Sretno bilo Novo ljeto“. Predložila sam djeci da zajedno naučimo pjevati tu pjesmu što su oni rado prihvatili. Ponovno sam im otpjevala pjesmu. Za ovu pjesmu tada još nisam imala notni zapis pa nisam mogla

uključiti instrumentalnu pratnju. Obratila sam pozornost da tekst pjesme otpjevam razumljivo i razgovijetno. Gledala sam djecu, koristila mimiku lica i neke pokrete rukama. Trudila sam se ostaviti dobar dojam kako bi im se pjesma svidjela i kako bi je rado naučili pjevati. Na njihovim licima vidjelo se zadovoljstvo. Ponovili smo zajedno nekoliko puta dio po dio pjesme. Pjesmicu su usvojili brzo, a osim pjesmice, vježbali su i tekst predstave.

Kroz adventsko vrijeme svakodnevno su s odgojiteljicom ponavljali pjesme i tekst igrokaza za božićnu predstavu kako bi svojim obiteljima vješto prikazali sve što su pripremili. Božićnom predstavom prikazali smo stari običaj koledanja koji se već polako napušta (Slika 19 i 20). Pjesmom „Sretno bilo Novo ljetu“ oživjeli smo taj običaj i djeci prenijeli dio naše baštine.

Slika 19. Djeca izvedu božićnu predstavu 1

Slika 20. Djeca izvedu božićnu predstavu 2

7. Zaključak

Kao dionici suvremenoga društva svjedočimo velikim migracijama ljudi i susrećemo pripadnike različitih kultura čak i u našem najbližem susjedstvu, što ranije u Hrvatskoj nije bila česta pojava. Kako bismo mogli živjeti miran, siguran i aktivan suživot u, sada već, multikulturnom društvu, dužni smo razvijati vlastite interkulturene kompetencije i kontinuirano raditi na interkulturalnim odnosima s pripadnicima različitih kultura. Nije dovoljno samo poznavati druge kulture, potrebno je s pripadnicima drugih kultura razvijati komunikaciju, uvažavati ih i poštivati. Poštivanjem tuđih kultura obogaćujemo vlastitu (Hercigonja, 2017).

Kao prva stepenica odgojno-obrazovnoga sustava, ustanova ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja ima važan zadatak stvaranja temelja za interkulturalni odgoj i obrazovanje te stvaranje ozračja u kojem će se jednako cijeniti i poštovati sve različitosti pripadnika različitih kultura jer je osnova interkulturalizma prihvaćanje različitosti na ravnopravnoj razini. Svi se moraju osjećati sigurno i dobrodošlo, biti ono što jesu bez obzira kojoj kulturi pripadaju.

Da bismo kod djece razvijali interkulturene kompetencije kroz glazbeno područje, potrebno je od najranije dobi djecu okružiti kvalitetnim primjerima tradicijske glazbe, ali i glazbama svijeta. Ako je dijete uronjeno u zvuke tradicijske glazbe vlastitoga naroda ono razvija identitet i osjećaj pripadnosti vlastitoj kulturi te spoznaje bogatstvo i ljepotu glazbene baštine. Jednako tako, glazbe svijeta obogaćuju dječji svijet nekim novim spoznajama, osjećajima i doživljajima. Ono može naučiti da su te glazbe drugačije, ali jednako vrijedne, da pripadaju i znače nekome drugom ono što naša tradicijska glazba znači nama. Na taj način, dijete će spoznati da treba cijeniti vlastitu, ali i tuđu kulturu. Ono razvija toleranciju prema nečemu što je drugačije i na taj način izgrađuje interkulturene stavove. Da je tradicijska glazba važan segment neke kulture ističu Begić i Begić (2017). Takva glazba ne pripada samo prošlosti nego i suvremenom življenju i izražavanju pripadnika određene kulture i kao takva može u mnogo čemu doprinijeti razvoju interkulturalizma. Dobrota (2021) također ističe kako interkulturalno glazbeno obrazovanje utječe na razvoj interkulturalnih stavova jer omogućava upoznavanje s glazbama različitih kultura i potiče otvorenost prema njima.

Tradicijsku glazbu otoka Brača čini vrlo bogata lepeza glazbenih oblika od kojih su najčešće prisutne uspavanke, svatovske i pripovjedne pjesme te kolede koje su se usmenom predajom sačuvale do današnjih dana. Najčešći motivi koji se nalaze u ovim glazbenim oblicima su vezani uz razne običaje i vjerovanja stanovništva, život čovjeka, određena godišnja doba i blagdane.

Na otoku Braču zapisana su 32 plesa što otok Brač svrstava među otoke (uz otok Korčulu) s najbogatijom zbirkom plesova. Tradicijski glazbeni instrumenti pronađeni na otoku Braču uglavnom pripadaju skupini aerofonih i kordofonih instrumenata, a to su travka, svirak, ćurlin, truba od kore, rog.

Da je tradicijska glazba nepresušan izvor u odgojno-obrazovnom radu s djecom rane i predškolske dobi (a i kasnije), ali i sredstvo za razvoj interkulturalnih kompetencija, potvrđeno je i u ovom diplomskom radu. Navedeni primjeri nam ukazuju kako se kroz implementaciju tradicijske glazbe kod djece razvija ljubav prema svojoj baštini, prema onome što ih svakodnevno okružuje i što je njihovo, a to je preduvjet razvoja osobnoga identiteta. Takvim aktivnostima izgrađuje se ljubav prema svojoj kulturi koju treba čuvati, cijeniti i poštovati. Kad nauče cijeniti vlastito, znati će cijeniti i kulturno bogatstvo pripadnika drugih kultura što stvara temelj za razvoj interkulturalnih kompetencija.

I na kraju, sretna sam i zadovoljna što je ovim diplomskim radom, otrgnuta od zaborava i sačuvana jedna tradicijska pjesma, pjesma moga djetinjstva, pjesma moje none. Nadam se da će još dugo živjeti u našim srcima i na našim ustima.

8. Literatura

1. Anić Š., Klaić N., Domović Ž. (1998). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Sani-plus.
2. Bašić, M. (2014). Interkulturalna sastavnica komunikacijske kompetencije. *Magistra Iadertina*, 9 (1), 55-70. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/137242>. 6. 2. 2024.
3. Bedeković, V. (2017). Interkulturalni odgoj i obrazovanje u funkciji promicanja europskih vrijednosti. *Informatologia*, 50 (1-2), 74-86. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/1836700> 7. 2. 2024.
4. Bedeković, V. i Šimić, M. (2017). Razvijanje interkulturalne kompetencije u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. *Magistra Iadertina*, 12 (1), 75-90. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/195773> 13. 2. 2024.
5. Bedeković, V., & Zrilić, S. (2014). Interkulturalni odgoj i obrazovanje kao čimbenik suživota u multikulturalnom društvu. *Magistra Iadertina*, 9(1.), 111-122. Preuzeto 13.2.2024.
6. Bedeković, V. (2012). Poznavanje temeljnih vrijednosti interkulturalizma u kontekstu provedbe interkulturalnog odgoja i obrazovanja. *Školski vjesnik*, 61 (3), 305-324. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/86894> 6. 2. 2024.
7. Begić, A. i Šulentić Begić, J. (2019). Glazbe svijeta u sadržajima cd-a za nastavu glazbe i interkulturalni odgoj učenika. *Školski vjesnik*, 68 (1), 141-153. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/230625> 13.2. 2024.
8. Delorko, O. (1975). NARODNE PJESME OTOKA BRAČA. *Narodna umjetnost*, 11/12 (1), 161-233. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/78259> 11. 3. 2024.
9. Dobrota, S. (2021). Povezanost stavova prema djeci izbjeglicama, interkulturalnih stavova i preferencija prema glazbi svijeta – glazbeno-pedagoške implikacije. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 19 (1), 123-137. Preuzeto 13.3.2024.
10. Dobrota, S. i Vukić, M. (2021). Interkulturalna efikasnost i preferencije glazbi svijeta u kontekstu visokoškolskog obrazovanja. *Metodički ogledi*, 28 (2), 247-262. Preuzeto 13.3.2024.

11. Dobrota, S. i Topić, K. (2018). Glazbene preferencije učenika prema glazbama svijeta i hrvatskoj tradicijskoj glazbi. *Školski vjesnik*, 67 (2), 199-208. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/216726> 13.2.2024.
12. Dobrota, S. (2016). Povezanost između interkulturalnih stavova studenata i preferencija glazbi svijeta. *Život i škola*, LXII (1), 209-218. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/165133> 13.3.2024.
13. Dobrota, S. (2009). Svjetska glazba u suvremenom glazbenom obrazovanju. *Pedagogijska istraživanja*, 6 (1-2), 153-159. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/1181700> 6. 2. 2024.
14. Dobrota, S. i Kovačević, S. (2007). Interkulturalni pristup nastavi glazbe. *Pedagogijska istraživanja*, 4 (1), 119-127. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/1183499> 13.2.2024.
15. Dragić, M. (2008). *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
16. Drandić, D. (2013). Uloga i kompetencije nastavnika u interkulturalnom obrazovanju. *Magistra Iadertina*, 8 (1), 49-57.
17. Drandić, D. (2010). Tradicijska glazba u kontekstu interkulturalnih kompetencija učitelja. *Pedagogijska istraživanja*, 7 (1), 95-107. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/118372> 12.3.2024.
18. Habuš Rončević, S. (2014). NEKE SUVREMENE ULOGE ODGOJITELJA U GLAZBENOM ODGOJU DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI. *Magistra Iadertina*, 9 (1), 179-187. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/137253> 25. 2. 2024.
19. Gospodnetić, D. (2014). *TRADICIJSKA KULTURNA BAŠTINA BRAČA* (Diplomski rad). Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:1114544> 13. 3. 2024.
20. Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima* Zagreb: Mali profesor.
21. Hercigonja, Z. (2017). Interkulturalni odgoj i obrazovanje kao imperativ razvoja interkulturalnih kompetencija. *Socijalne teme: časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, 1 (4), 104-104.

22. Hrvatić, N. i Sablić, M. (2008). Interkulturalne dimenzije nacionalnog kurikuluma. *Pedagogijska istraživanja*, 5 (2), 197-206. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/1181922> 13.3.2024.
23. Hrvatić, N. (2007). Interkulturelle Pädagogik: neue Paradigmen. *Pedagogijska istraživanja*, 4 (2), 254-254. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/118314> 6. 2. 2024.
24. *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (2003). Zagreb: Novi liber.
25. Ivančan, I. (1975). NARODNI PLESOVI OTOKA BRAČA. *Narodna umjetnost*, 11/12 (1), 317-362. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/78262> 13. 3. 2024.
26. Mandarić Vukušić, A. (2014). Sadržaji interkulturalne kompetencije u nacionalnom okvirnom kurikulumu. *Journal for Pedagogical & Educational Matters/Školski Vjesnik*, 6(3), 133-148. Preuzeto 13.2.2024.
27. Milićević, J. (1975). NARODNI ŽIVOT I OBIČAJI NA OTOKU BRAČU. *Narodna umjetnost*, 11/12 (1), 399-460. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/78264> 12. 3. 2024.
28. Mrnjauš, K. (2013). Interkulturalnost u praksi – socijalna distanca prema “drugačijima”. *Pedagogijska istraživanja*, 10 (2), 309-323. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/129606> 11.2.2024.
29. Ninčević, M. (2009). Interkulturalizam u odgoju i obrazovanju: Drugi kao polazište. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 7 (1), 59-83.
30. Sablić, M. (2011). Interkulturalni kurikulum – osvrti i perspektive. *Pedagogijska istraživanja*, 8 (1), 125-136. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/11808> 13.2.2024.
31. Topić, I. (2010). Interkulturalizam u kurikulumu primarnog obrazovanja. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 151 (3-4), 407-416.
32. Piršl, E. (2014). Modelle der interkulturellen Kompetenz. *Pedagogijska istraživanja*, 11 (2), 27-39. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/17397> 11.2.2024.
33. Piršl, E. (2011). Odgoj i obrazovanje za interkulturalnu kompetenciju. *Pedagogijska istraživanja*, 8 (1), 53-69.
34. Rihtman-Šotrić, D. (1975). NARODNA TRADICIONALNA MUZIKA OTOKA BRAČA. *Narodna umjetnost*, 11/12 (1), 235-298. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/78260> 11. 3. 2024.

35. Sekulić-Majurec, A. (1996). Interkulturalizam u obrazovanju-osnova multikulturalnog društva. *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 51 (6), 677-686.
36. Šulentić Begić, J. i Begić, A. (2017). Tradicijska glazba srednjoeuropskih država i interkulturalni odgoj u osnovnoškolskoj nastavi glazbe. *Školski vjesnik*, 66 (1), 123-133.
Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/1868344> 6. 2. 2024.

Prilozi

Popis slika

Slika 1. Nono Šime Vrandečić (1906) iz Pučišća – obiteljska zbirka.....	22
Slika 2. Nona Zdravka Martinić (1919) – obiteljska zbirka.....	27
Slika 3. Transkripcija napjeva „Sretno bilo Novo ljeto“	28
Slika 4. Bračko folklorno društvo „Ciciljona“ iz Supetra.....	30
Slika 5. Rog – preuzeto s https://hrcak.srce.hr/78260 str. 260.....	31
Slika 6. Gusle – preuzeto s https://hrcak.srce.hr/78260	32
Slika 7. Lira – Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/78260	32
Slika 8. Harmonika na botune – obiteljska zbirka.....	33
Slika 9. Nono Petar Martinić (1914) svira harmoniku na botune na vjenčanju autoričine sestre 1988. godine – obiteljska zbirka.....	33
Slika 10. odgojiteljice matičnoga objekta obučene u narodnu nošnju otoka Brača – preuzeto iz ljetopisa Dječjega vrtića Pučišća.....	36
Slika 11. Scena iz predstave „Božić pri 500 godišć“ – preuzeto iz ljetopisa Dječjega vrtića Pučišća.....	37
Slika 12. Scena iz predstave: obitelj slavi Badnjak – preuzeto iz ljetopisa Dječjega vrtića Pučišća.....	37
Slika 13. Prizor iz predstave kada mještani slave obranu od gusara – preuzeto iz ljetopisa Dječjega vrtića Pučišća.....	37
Slika 14. Djeca u autentičnom ambijentu izvode recital – preuzeto iz ljetopisa Dječjega vrtića Pučišća.....	38
Slika 15. Djevojčice izvode „Svađu“ Stjepana Pulišelića – preuzeto iz ljetopisa Dječjega vrtića Pučišća.....	38
Slika 16. Dječaci na klupi pričaju priče – preuzeto iz ljetopisa Dječjega vrtića Pučišća.....	38
Slika 17. Čakule na šetondi – preuzeto iz ljetopisa Dječjega vrtića Pučišća.....	39
Slika 18. Ples Ciciliona – preuzeto iz ljetopisa Dječjega vrtića Pučišća.....	39
Slika 19. Djeca izvode božićnu predstavu 1 – preuzeto iz ljetopisa Dječjega vrtića Pučišća..	41
Slika 20. Djeca izvode božićnu predstavu 2 – preuzeto iz ljetopisa Dječjega vrtića Pučišća..	41

Sažetak

Suvremeni svijet u kojem živimo karakteriziraju ubrzane tehnološke promjene i velike migracije ljudi iz različitih razloga. Rezultat takvih promjena dovodi do doticaja različitih kultura, kako na određenom teritoriju, tako i na globalnoj razini. Dolazi do prijelaza iz monokulturalnih društava u društva u kojima vlada pluralizam različitih kultura. Kako bi se razvio kvalitetan suživot u multikulturalnom društvu, potrebno je razvijati odnose prema pripadnicima različitih kultura temeljene na ideji interkulturzma. Odgojno-obrazovne institucije, suočavajući se s posljedicama masovnih migracija, postaju stjecišta različitih kultura, religija, jezika, vjera, svjetonazora. Kao odgovor na potrebu izgradnje interkulturnih odnosa među pripadnicima različitih kultura stavlja se naglasak na izgradnju interkulturnih kompetencija pojedinca. Interkulturni pristup sustavu odgoja i obrazovanja potrebno je uvoditi na svim razinama odgojno-obrazovnoga sustava, od ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje do ustanova za visoko obrazovanje. Proučavajući utjecaj glazbe na izgradnju interkulturnih stavova, mnoga istraživanja ukazuju na to da je glazba interkulturalna umjetnost jer se kroz nju i u njoj isprepliću različite kulture. Zbog toga je glazba idealno područje za razvoj interkulturnih kompetencija. Interkulturalno glazbeno obrazovanje potiče otvorenost prema različitim kulturama, a time doprinosi razvoju interkulturnih stavova. U okviru ovoga rada prikazana je tradicijska glazba otoka Brača i primjeri prakse iz Dječjega vrtića Pučišća provedeni s ciljem da kroz aktivnosti vezene uz tradicijsku glazbu doprinesemo razvoju djetetova vlastita identiteta, ali i poštivanju različitosti te razvoju interkulturnih stavova i interkulturalne kompetentnosti, što je danas u multikulturalnim društvima od osobite važnosti.

Ključne riječi: multikulturalizam, interkulturalizam, interkulturalnost u odgoju i obrazovanju, tradicijska glazba, otok Brač

TRADITIONAL MUSIC OF THE ISLAND OF BRAČ IN EARLY AND PRESCHOOL EDUCATIONAL PRACTICE

Summary

The modern world we live in is characterized by accelerated technological changes and large migrations of people for various reasons. The result of such changes leads to the contact of different cultures, both in a certain territory and on a global level. There is a transition from monocultural societies to societies in which pluralism of different cultures prevails. In order to develop quality coexistence in a multicultural society, it is necessary to develop relationships with members of different cultures based on the idea of interculturalism. Educational institutions, facing the consequences of mass migrations, become meeting places of different cultures, religions, languages, faiths, worldviews. As a response to the necessity of building of intercultural relations between members of different cultures, emphasis is placed on the acquiring of intercultural competences of an individual. An intercultural approach to the education system needs to be introduced at all levels of the educational system, from early and preschool education institutions to higher education institutions. Studying the influence of music on the forming of intercultural attitudes, many studies lead to the conclusion that music is an intercultural art because different cultures intertwine through it. This is why music is the ideal area for the development of intercultural competences. Intercultural music education encourages openness towards different cultures and consequently towards the improvement of intercultural attitudes. This paper presents the traditional music of the island of Brač and examples of practice from the Pučišća kindergarten with the aim of contributing to the development of the child's own identity through activities related to traditional music, but also to respect for diversity and the development of intercultural attitudes and intercultural competence, which is today in multicultural societies of particular importance.

Keywords: multiculturalism, interculturalism, interculturality in upbringing and education, traditional music, the island of Brač

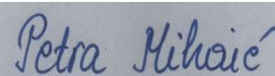
SVEUČILITE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, **Petra Mihaić**, kao pristupnica za stjecanje zvanja **magistar/magistra ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (mag.praesc.educ.)**, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i literatura. Izjavljujem da ni jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, stoga ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 9. srpnja 2024.

Potpis:

A rectangular box containing a handwritten signature in blue ink that reads "Petra Mihaić".

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: **Petra Mihaić**

Naslov rada: **Tradicijska glazba otoka Brača u ranoj i predškolskoj odgojno-obrazovnoj praksi**

Znanstveno područje i polje: **Društvene znanosti, Pedagogija**

Vrsta rada: **Diplomski rad**

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

doc. dr. sc. Marijo Krnić

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

prof. dr. sc. Snježana Dobrota,

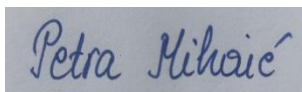
doc. dr. sc. Marijo Krnić,

dr. sc. Daniela Petrušić, asistent

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).
Split, 9. srpnja 2024.

Potpis studenta/studentice:

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.